

บทที่ 2

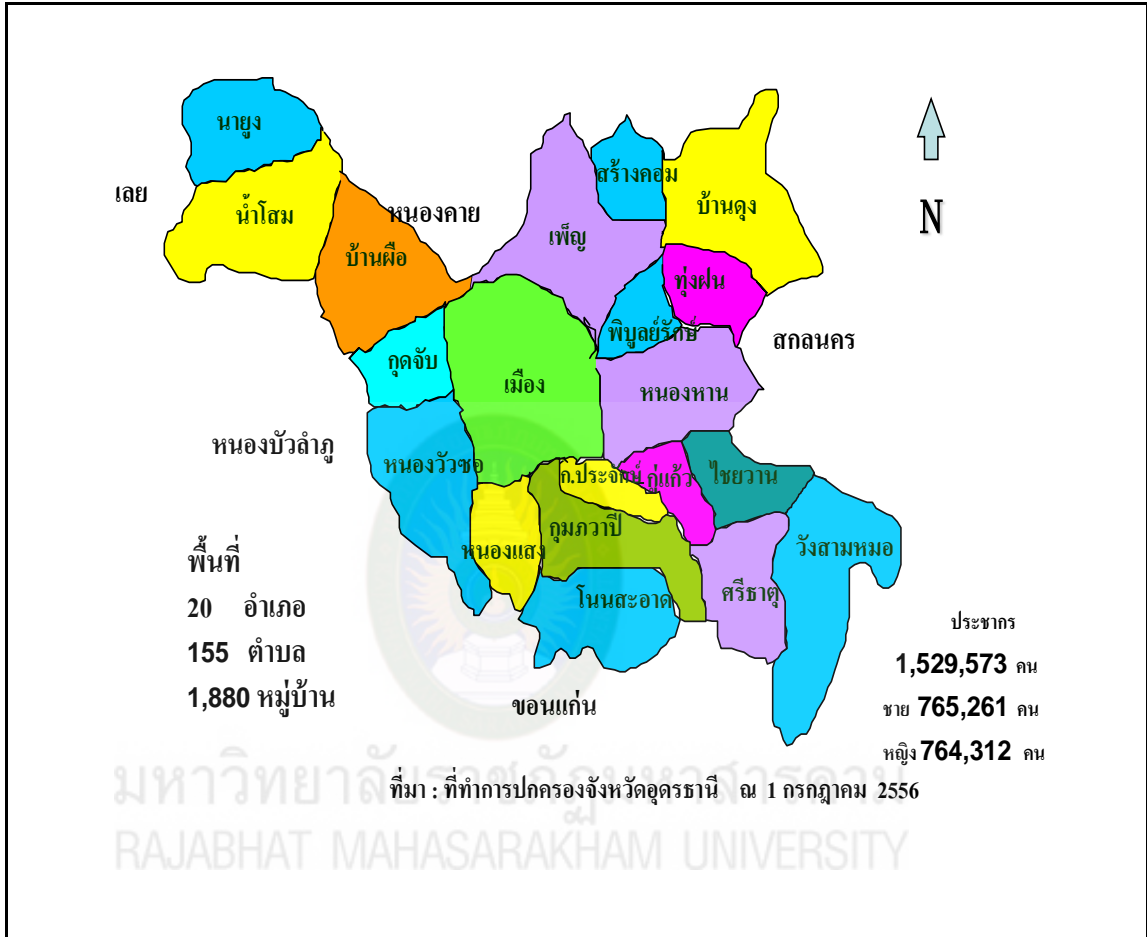
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย ซึ่งจะได้นำเสนอโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อเรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. บริบทจังหวัดอุดรธานี
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา และรูปแบบ
 - 2.1 ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา
 - 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและรูปแบบ
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตย
 - 3.2 พฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
 - 3.3 ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน
4. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย
 - 4.1 ความหมายการปฏิรูปทางการเมือง
 - 4.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
 - 4.3 องค์การอิสระกับการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
5. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 5.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 5.3 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 5.4 สิ่งแวดล้อมทางการเมือง
6. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 6.1 ปัจจัยด้านสภาพการเลือกตั้ง
 - 6.2 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

บริบท จังหวัดอุดรธานี

1. ประวัติความเป็นมาจังหวัดอุดรธานี

แผนภาพที่ 1 แผนที่แสดงพื้นที่อำเภอ จังหวัดอุดรธานี

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุดรธานี ณ 1 กรกฎาคม 2556

ขนาดที่ตั้ง จังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่ 11,730.30 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,331,438.75 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากเป็นอันดับ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้งที่ 17 องศาเหนือ เส้นแวงที่ 103 องศาตะวันออก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ระยะทาง 564 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ จังหวัดอุดรธานี มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ 6 จังหวัด ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดหนองคาย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดเลย

ตราประจำจังหวัด รูปท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวสุวรรณ ประทับยืนถือกระบอง หมายถึง เทพดา ผู้คุ้มครองรักษาประจำ ทิศอุดร จังหวัดอุดรธานี ใช้อักษรย่อว่า "อด"

ธงประจำจังหวัดอุดรธานี ลักษณะพื้นผ้าเป็นสีส้ม มีตราประจำจังหวัดอุดรธานี คือ ท้าวเวสสุวรรณอยู่ภายใน

ดอกไม้ประจำจังหวัดอุดรธานี ดอกทองกวาว *Butea monosperma* O.ktze ชื่อ วงศ์ PAPILIONACEAE ภาษาอีสานเรียกว่า "ดอกจาน"

สภาพภูมิประเทศ มีลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าใหญ่กระพือปีกบิน ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปประกอบไปด้วยภูเขา ที่สูง ที่ราบลุ่ม และพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น แบ่งออกได้ 2 บริเวณ คือ 1) บริเวณที่สูงทางทิศตะวันตกและทางทิศใต้ 2) บริเวณพื้นที่ลูกคลื่นทางตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันออก

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพอากาศของจังหวัดอุดรธานีแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว เนื่องจาก เป็นที่ราบสูง มีเทือกเขาที่ติดต่อกันเป็นแนวยาว อากาศจึงค่อนข้างร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวเย็นมากในฤดูหนาว เดือนที่มีอากาศอบอ้าวมากที่สุดคือ เดือนเมษายน และหนาวที่สุด ในเดือนมกราคม อุณหภูมิ ในปี 2549 มีอุณหภูมิสูงสุด 40.20 °c อุณหภูมิต่ำสุด 13.20 °c ปริมาณน้ำฝน ในปี 2549 มีปริมาณน้ำฝนรวม 1,179 มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก 117 วัน การปกครอง จังหวัดอุดรธานีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 155 ตำบล 1,880 หมู่บ้าน 404,064 หลังคาเรือน 403 ชุมชน แยกเป็น เทศบาลนครอุดรธานี 1 แห่ง มี 100 ชุมชน เทศบาลเมือง 2 แห่ง/เทศบาลตำบล 27 แห่ง มี 303 ชุมชน และ องค์การบริหารส่วนตำบล 115 แห่ง

เชื้อชาติ ประชากรจังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 เป็นคนไทย มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นชาวต่างชาติที่สำคัญ ได้แก่ คนจีน คนญวน จังหวัดอุดรธานีได้จัดตั้งครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2436 ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากถิ่นอื่นและมาตั้งหลักแหล่ง ประชาชนที่เป็นชาวพื้นเมืองจึงแทบไม่มี มีแต่พวกชาวไทยย้อ ที่ตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่ที่อำเภอวังสามหมอ และอำเภอศรีธาตุ ซึ่งมีจำนวนไม่มาก

การศาสนา ประชากรในจังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นอกจากนี้ยังมี ประชากรบางส่วนนับถือศาสนาอื่น ๆ ได้แก่ ศาสนาคริสต์ และอิสลาม

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ประกอบด้วย 1) ศิลปะการละเล่นพื้นเมือง ได้แก่ หมอลำ กลองยาว แมงตับเต่า แข่งปืนหม้อ 2) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 1 แห่ง 3) ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดและอำเภอ 3 แห่ง 4) แหล่งโบราณสถาน 41 แห่ง และ 5) อุทยานประวัติศาสตร์ 1 แห่ง

การศึกษา มีการจัดบริการทางการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา

การคมนาคม ประชากรส่วนใหญ่ใช้การคมนาคมทางบก การเดินทางไป กรุงเทพมหานคร มีทั้งรถโดยสารธรรมดา รถโดยสารปรับอากาศ รถไฟ และ เครื่องบิน (อุดรธานี-กรุงเทพฯ) สุดท้าย(อุดรธานี-ประเทศเกาหลี) สำหรับการเดินทางภายในจังหวัด อุดรธานี นอกจากจะเดินทางโดยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ส่วนตัว ยังมีบริการ รถสามล้อถีบ รถสามล้อเครื่อง รถโดยสารประจำทาง และรถโดยสารสองแถว

ข้อมูลด้านสาธารณสุข มีสถานบริการสาธารณสุข

1. ภาครัฐ ศูนย์มะเร็งอุดรธานี (91 เตียง) จำนวน 1 แห่ง ศูนย์วิทยาศาสตร์ การแพทย์อุดรธานี จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลอุดรธานี (806 เตียง) จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลค่ายประจักษ์ศิลปาคม (150 เตียง) จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลกองบิน 23 อุดรธานี (30 เตียง) จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 18 แห่ง ขนาด 90 เตียง จำนวน 4 แห่ง ขนาด 60 เตียง จำนวน 2 แห่ง ขนาด 30 เตียง จำนวน 11 แห่ง ขนาด 10 เตียงจำนวน 1 แห่ง สถานีอนามัย จำนวน 209 แห่ง จำนวนเตียงภาครัฐทั้งหมด จำนวน 1,897 เตียง

2. ภาคเอกชน โรงพยาบาลเอกชน ขนาด 100 เตียง จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลออร์โทสเทอรัลวัฒนา โรงพยาบาลชัยเกษม โรงพยาบาลเปาโลเมโมเรียล โรงพยาบาลเอกอุดร ขนาด 50 เตียง จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลหมอไพโรจน์ (1991) ขนาด 10 เตียง จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สถานพยาบาลเวชกรรมรัตนแพทย์ จำนวนเตียงภาคเอกชน ทั้งหมด 460 เตียง

3. คลินิก เวชกรรม จำนวน 115 แห่ง เวชกรรมเฉพาะทางจำนวน 25 แห่ง ทันตกรรม จำนวน 29 แห่ง ทันตกรรม เฉพาะทาง จำนวน 4 แห่ง ผดุงครรภ์ จำนวน 21 แห่ง การพยาบาลและการผดุงครรภ์ จำนวน 83 แห่ง เทคนิคการแพทย์ จำนวน 3 แห่ง สหคลินิก จำนวน 2 แห่ง แพทย์แผนไทย จำนวน 5 แห่ง แพทย์แผนไทยประยุกต์จำนวน 1 แห่ง

4. สถานที่ขายยา / ผลิตภัณฑ์ ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 139 แห่ง ร้านขายยาแผนโบราณ จำนวน 55 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตราย จำนวน 88 แห่ง

ร้านขายยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จสำหรับสัตว์ จำนวน 23 แห่ง สถานที่ผลิตยาแผนโบราณ จำนวน 12 แห่ง

5. สถานที่ผลิตอาหาร ผลิตอาหารที่เข้าเกณฑ์ GMP จำนวน 194 แห่ง ผลิตอาหารที่ไม่เข้าเกณฑ์ GMP จำนวน 52 แห่ง นำหรือส่งอาหารเข้ามาในราชอาณาจักร จำนวน 2 แห่ง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา และรูปแบบ

1. ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนา (Development) คำว่า การพัฒนา (Development) ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายหรือคำนิยาม ไว้ ดังนี้

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักเศรษฐศาสตร์ได้นำคำว่า “การพัฒนา” ใช้เรียกการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (สนธยา พลศรี.2550 : 2 - 8) จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรปที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นพลังงานเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักรกล เครื่องยนต์ต่าง ๆ ทำให้วิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิมหลายประการ เช่น อาชีพเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม สถานที่ประกอบอาชีพจากเรือกสวนไร่นาเป็นโรงงาน อุตสาหกรรม ระบบการผลิตแบบเพื่อการยังชีพเป็นเพื่อการค้า ที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้น ชีวิตในโรงงานอุตสาหกรรมยังไม่ได้มาตรฐานหลายประการ เช่น ขาดสวัสดิการและความปลอดภัย โรงงานคับแคบ แสงสว่างไม่เพียงพอ มีการใช้แรงงานเด็กและผู้หญิง ค่าจ้างต่ำ เป็นต้น นักเศรษฐศาสตร์ จึงนำคำว่า “การพัฒนา” มาใช้เพื่อเรียกวิธีการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวยุโรปในขณะนั้นให้สูงขึ้นและได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายความหมาย เช่น ความหมายจากรูปศัพท์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ มีแนวทางการพัฒนาในลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่นำมาใช้ในความหมายแคบ คือ “การพัฒนาองค์กร” หรือ Organization Development : OD โดยให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ โดยมุ่งความเจริญเติบโตขององค์กรเป็นส่วนรวมและแก้ปัญหาขององค์กรทุกส่วนพร้อมกัน มิใช่แก้ปัญหาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง สำหรับความหมายอย่างกว้าง ๆ หมายถึง ความพยายามอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันในการปรับปรุงสมรรถนะขององค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ่งแวดล้อม

ภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดปัญหาภายในองค์กรให้หมดไปโดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กร ได้ทันทั่วถึง
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยนำเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้
3. เพื่อสร้างระบบความรับผิดชอบร่วมกัน เปลี่ยนแปลงทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อบุคคลและองค์กรให้เกิดความสำนึกที่ดีต่อกัน
4. เพื่อสร้างบรรยากาศของการทำงานให้เกิดความตื่นตัว มีการแข่งขันกันสร้างผลงานเพื่อองค์กรเป็นส่วนรวม
5. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีในบรรดาผู้ปฏิบัติงานทั้งผู้ปฏิบัติงานตามลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชาและระหว่างผู้ร่วมงานในระดับเดียวกัน
6. เพื่อสร้างกลไกที่อำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มคน
7. เพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติงานทุกระดับให้มีความรู้ความสามารถ

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ว่า ความเจริญ เป็นคำกริยาหมายถึงการทำให้เจริญหรือทำให้ยิ่งขึ้นถาวร การพัฒนาในความหมายที่ใช้กัน โดยทั่วไปหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเจริญขึ้น (Change for the better) ดังนั้น ถ้าพูดถึงการพัฒนา โดยทั่วไปจะเข้าใจว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่พึงปรารถนาหรือเปลี่ยนแปลงในทางที่เป็นประโยชน์ การพัฒนาผู้ว่าการในองค์กร จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน ค่านิยม และเจตคติของผู้ว่าการในองค์กรที่ไม่พึงประสงค์ให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ หรือให้เกื้อกูลต่อการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการทำงาน ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติงานในองค์กรก็เหมือนเสียงดนตรีที่ต้องเกิดจากการประสานเสียงจึงมีความไพเราะ การปฏิบัติงานที่ดีต้องมีการประสานงานที่ดีด้วย เช่นกัน

จากความหมายของการพัฒนาพอสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เกิดสิ่งที่ดีขึ้น ประสงค์ เกิดประโยชน์ต่อองค์กร เกิดการเกื้อกูลต่อการทำงาน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

รูปแบบ (Model)

รูปแบบ หรือ โมเดล (Model) เป็นคำที่เราได้ยินกันบ่อย ๆ อย่างกว้างขวางทั้งในวงการราชการและภาคเอกชน รูปแบบมีหลายลักษณะ รูปแบบตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Model(โมเดล) ซึ่งโดยทั่วไปในแง่ของการพัฒนาย่อมไม่มีสิ่งใดที่มีรูปแบบตายตัว แต่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือค้นแปรเทคนิควิธีการตามแต่เหตุปัจจัยที่เป็นตัวกำหนด และได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 22) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์หรือช่องว่างระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือ ตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งมีอย่างน้อย 2 มิติ หลายตัวแปรและตัวแปรดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้องเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน

ทิสนา แจมมณี (2537 : 221 - 222) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียน การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ดังนั้น รูปแบบจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ 4 ประการ ได้แก่ มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบ การสอนนั้น ๆ มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ และมีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี (2552 : 16) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญรวมทั้งวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

จอยซ์ และไวล์ (Joyce and Weil, 1986 : 1-2) กล่าวว่า รูปแบบหมายถึง แผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ซึ่งสามารถใช้เพื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนหรือการสอนพิเศษ เป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ และเทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

คอซินิ และเอาเออร์บัค (Corsini and Auerbach, 1996 : 573-574) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ชุดของความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นระหว่างปรากฏการณ์ในโลกความจริง และ โครงสร้างของสิ่งที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ในโลกความจริง

คีฟส์ (Keeves) (อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2537 : 220 – 221) กล่าวว่า โดยทั่วไปรูปแบบจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมา คือ สามารถนำไปสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ที่สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)

นอกจากนี้ Keeves ยังกล่าวว่า รูปแบบ (Model) ที่ใช้อยู่ทั่วไปตามแนวคิดของ แคปแลน (Kaplan) นั้นมีอยู่ 5 แบบ หรือ 5 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เน้นความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป ซึ่งใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์ กายภาพ สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์
2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เน้นความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา โดยเฉพาะการพูดและการเขียน ซึ่งใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์
3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เน้นความคิดที่แสดงออกผ่านทาง สูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

4. รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) เน้นความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

5. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เน้นความคิดที่แสดงออกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหาใด ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบด้านศึกษาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่

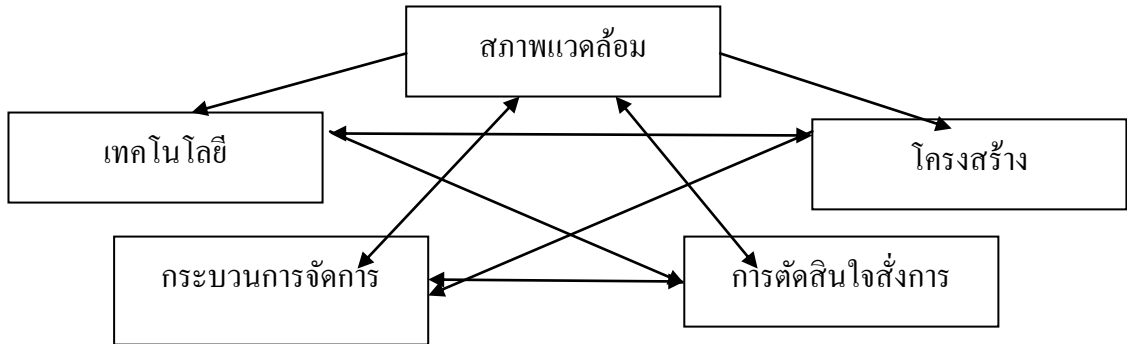
สรุป รูปแบบ หมายถึง แบบแผน แนวทาง หรือโครงสร้างที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กัน ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยอาศัยกระบวนการหรือขั้นตอนการตรวจสอบพิสูจน์ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่เชื่อถือและยอมรับได้

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบเป็นกระบวนการกำหนด โครงสร้าง แนวทาง วิธีการหรือขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม เหตุการณ์หรือสถานการณ์เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลสูงสุด มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการสร้างรูปแบบไว้ดังนี้

ชาญชัยณรงค์ ทรงคาศรี (2552 : 20) กล่าวว่า การสร้างรูปแบบนั้นไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัว แต่การสร้างรูปแบบส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการบริหารส่วนใหญ่ใช้แนวคิดของ บราวน์ และ โมเบิร์ก ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ดังนั้นการพัฒนาแบบจึงมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 2 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg)

ที่มา : ชาญชัยณรงค์ ทรงาศรี. (2552 : 19)

จอยซ์ และไวล์ (Joyce and Weil. 1986 : 359 – 364) กล่าวว่า วิธีการสร้างรูปแบบสามารถแบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย เป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสมมติที่รองรับรูปแบบหลักการ และมโนทัศน์สำคัญที่เป็น พื้นฐานของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 ลักษณะรูปแบบ เป็นการอธิบายด้วยรูปแบบซึ่งนำเสนอเป็นเรื่อง ๆ อย่างละเอียดและเน้นการปฏิบัติได้ แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ขั้นตอนของรูปแบบ เป็นรายละเอียดของรูปแบบนั้น ๆ ว่ามีกี่ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนไม่เท่ากัน

2. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของผู้นำ ผู้เรียนรู้และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ บทบาทของผู้นำจะแตกต่างกัน เช่น เป็นผู้นำกิจกรรม ผู้อำนวยการผู้ให้ความสะดวก ผู้ให้การแนะนำเป็นแหล่งข้อมูล เป็นต้น

3. หลักการแสดงการโต้ตอบ เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของผู้นำต่อผู้เรียนรู้ การตอบสนองต่อสิ่งที่คุณผู้เรียนรู้กระทำ เช่น การปรับปรุงพฤติกรรมโดยการให้รางวัลหรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ เป็นต้น

4. สิ่งสนับสนุน เป็นการบอกถึงเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้น ๆ ให้เกิดผล เช่น รูปแบบการทดลองในห้องปฏิบัติการต้องใช้ผู้นำที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว เป็นต้น

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ เป็นการแนะนำให้ข้อสังเกตในการนำรูปแบบนั้นไปใช้ เช่น การใช้กับเนื้อหาประเภทใดจึงจะเหมาะสม จะใช้กับผู้เรียนรู้ระดับใด เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำอื่นๆ เพื่อให้การนำรูปแบบนั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบแต่ละรูปแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลทางตรงเกิดจากกิจกรรมที่จัดตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบ ส่วนผลทางอ้อมเกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสอนตามรูปแบบนั้นเป็นสิ่งที่คาดคะเนไว้ว่าจะเกิดแฝงไปกับผล สามารถใช้เป็นสิ่งพิจารณาในการเลือกรูปแบบที่ใช้ได้ด้วย

สรุปว่าการสร้างรูปแบบมีส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 4 ส่วนคือส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ส่วนที่ 2 ลักษณะรูปแบบ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ และส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การพัฒนาารูปแบบ

การพัฒนาารูปแบบเป็นการประยุกต์ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบเดิมให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลดียิ่งขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบไว้ ดังนี้

ชาลชัชฌรงค์ ทรงศาศรี (2552 : 17) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในรูปแบบของสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งการสร้างหรือพัฒนารูปแบบจำลองให้ความรู้ ต้องทำการศึกษาและสร้างแบบแผนการให้ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้รูปแบบจำลองนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการพัฒนาารูปแบบนั้นมีสาระสำคัญ คือ รูปแบบควรต้องมีทฤษฎีรองรับ เมื่อพัฒนารูปแบบแล้วก่อนนำไปใช้ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบการพัฒนาารูปแบบจะมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาารูปแบบนั้น ๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 104-106) ได้กล่าวถึงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาารูปแบบนั้นอาจจะกระทำได้ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือการพัฒนาารูปแบบ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนาารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด

รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น ๆ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ

ในการพัฒนารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างดี ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีแนวความคิด รูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษางค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจสำคัญของขั้นตอนนี้อยู่ที่การเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปรหรือ กิจกรรม) เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม ผู้วิจัยควรกำหนดหลักการในการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในรูปแบบมีน้อยตัวแต่สามารถอธิบายผลได้มาก ในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญได้ช่วยพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนารูปแบบขั้นต้นแล้วจำเป็นต้องมีการทดสอบความเที่ยงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่า รูปแบบที่พัฒนา ขึ้นนั้น ถึงแม้ว่า จะพัฒนาโดยมีรากฐานมาจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ดีผ่านมาแล้ว หรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็เป็เพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบว่าเหมาะสมหรือไม่ บางครั้งจึงใช้คำว่า “การทดลองประสิทธิภาพของรูปแบบ”

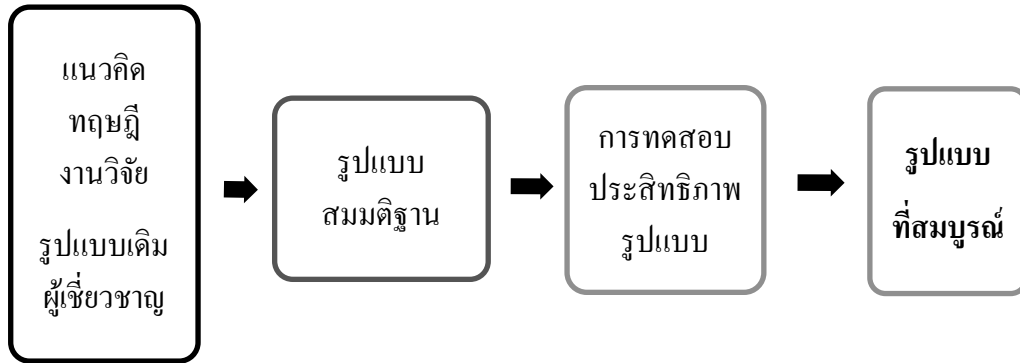
การพัฒนารูปแบบมีความหมายสรุปได้ว่า คือการดำเนินการอย่างมีแบบแผนเป็นลำดับขั้นตอนและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีทฤษฎีรองรับ มีการวิจัย ตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถใช้ได้เกิดผลสูงสุดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันแต่อาจเกิดผลที่ลดน้อยลง

สรุป จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวทางการดำเนินการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จังหวัดอุดรธานี ในขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงาน ให้ได้การมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบการพัฒนาร่วมกันของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี โดยการนำเครื่องมือไปสอบถามของประชาชน จังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพจริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อสร้าง (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาร่วมกันของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี ขึ้นมา
3. ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้เสีย ได้สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และจัดสนทนากลุ่ม (Workgroup) เพื่อระดมสมอง (Brain Storming) วิพากษ์ และเสนอรูปแบบการพัฒนาร่วมกันของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี
4. นำ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาร่วมกันของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี ที่ผ่านการวิพากษ์และการเสนอรูปแบบการพัฒนาจากสนทนากลุ่ม (Workgroup) เสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเป็นไปอีกครั้งเพื่อให้ร่วมกันตัดสินใจ
5. นำรูปแบบการพัฒนาร่วมกันของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี ไปทดลองรูปแบบกับกลุ่มทดลอง ได้แก่ ประชาชน จังหวัดอุดรธานี ที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ระยะเวลา 3 เดือน
6. ดำเนินการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาร่วมกันของเมืองของประชาชน จังหวัดอุดรธานี

7. ได้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จังหวัด อุดรธานี

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ (Model)

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

1. ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นศัพท์ที่มาจากภาษากรีก คือ Demos แปลว่า การปกครอง กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์สมัยที่ดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นผู้บัญญัติคำว่า “ประชาธิปไตย” ในภาษาไทยขึ้นเป็นประชาธิปไตยเป็นคำประสมซึ่งเกิดจากการสนธิของศัพท์ “ประชาชน” กับ “อธิปไตย” ซึ่งแปลตรงกันว่า “อำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชน” ในปัจจุบันนี้มีผู้ใช้คำว่าประชาธิปไตยในความหมายที่แตกต่างกันมาก แม้แต่ในประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมแตกต่างกัน ต่างก็อ้างว่าตนปกครองในระบอบประชาธิปไตยเหมือนกันทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงได้มีผู้ให้คำนิยามของคำว่าประชาธิปไตยไว้มากกว่า 2,000 นิยาม (วิสุทธิ์ โปธิ์แทน. 2550 : 13) เพื่อความสะดวกในการศึกษา นักวิชาการจึงได้แบ่งประชาธิปไตยออกเป็น 3 ฐานะด้วยกัน คือ

1.1 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์

ความหมายในเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง คือ ระบบความคิดทางการเมืองอย่างหนึ่ง อุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในฐานะที่เป็นระบบความคิดทางการเมืองชนิดหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญกับหลักการ 3 ประการ คือ

1.1.1 หลักมนุษย์เป็นผู้มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล รู้ดีชั่ว และสามารถปกครองตนเองได้ ประชาธิปไตยนั้นเป็นระบบที่สมาชิกจะต้องแสดงออกซึ่งเหตุผล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับกันเชื่อกันว่า ถ้าการดำเนินการใด ๆ เป็นไปตามหลักการแห่งเหตุผลแล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมอย่างไม่มีขีดจำกัด

1.1.2 หลักสิทธิเสรีภาพ คำว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เสรีภาพ หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ ได้ แต่การใช้เสรีภาพจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยมีขอบเขตจำกัดในระดับหนึ่ง สิ่งที่จะมาเป็นตัวจำกัดเสรีภาพคือ กฎหมาย ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี เสรีภาพขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นซึ่งอาจแสดงออกในรูปของการพูด การเขียน และการโฆษณาถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่งในสังคมประชาธิปไตยนั้นเป็นสังคมที่ถือว่าประชาชนคือเสียงสวรรค์ เป็นสังคมที่ยินยอมให้ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเสรี การแสดงความคิดเห็นจึงถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งด้วย

2) เสรีภาพในการรวมกลุ่ม อาจจะเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรที่ปลูกอ้อย จัดตั้งเป็นสหกรณ์ชาวไร่อ้อย หรืออาจจะเป็นการรวมตัวกันของผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งอย่างใด ร่วมกันจัดตั้งเป็นสมาคม เป็นต้น และยังรวมไปถึงการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการใด ๆ อีกด้วย แต่ทั้งนี้กิจกรรมอันเกิดจากเสรีภาพในการรวมกลุ่มจะต้องอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายและศีลธรรมอันดีของสังคม 1) เสรีภาพในการนับถือศาสนา มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความเชื่อที่เหมือนกันบ้าง ต่างกันบ้างเป็นธรรมดา การนับถือหรือศรัทธาที่มนุษย์พึงมีต่อความเชื่อศาสนาใด ๆ จึงนับได้ว่าเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง 2) สิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ นอกจากสิทธิและเสรีภาพข้างต้นแล้ว อุดมการณ์ประชาธิปไตยยังให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลด้านอื่น ๆ อีก เช่น สิทธิจะได้รับการคุ้มครองทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินจากรัฐ สิทธิในเคหสถาน สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย สิทธิและเสรีภาพในการเดินทาง สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยสุจริต เสรีภาพในทางร่างกาย เป็นต้น

1.1.3 หลักความเสมอภาค ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน เป็นหลักที่สำคัญของอุดมการณ์ประชาธิปไตยอีกหลักการหนึ่ง ระบอบประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคน

ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใด เพศใด มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือฐานะทางสังคมอย่างไร ต่างเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันในที่นี้ไม่ใช่ความเท่าเทียมกันในสติปัญญา ความสามารถ หรือความสูง ความต่ำ แต่เป็นความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นคน ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่รอดในสังคม ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากแนวความคิดที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการปกครองโดยประชาชน ถือว่าเสียงของประชาชนเป็นเสียงสวรรค์ รัฐประชาธิปไตยจึงต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนอย่างกว้างขวาง ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่กฎหมายระบุไว้ และบัตรเลือกตั้งแต่ละใบจะมีเพียง 1 เสียงเท่าเทียมกัน ซึ่งตรงกับปฏิญญาสากลแห่งสิทธิมนุษยชนข้อ 21(3) ที่ระบุว่าเจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงเช่นนี้ต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง โดยอาศัยการออกเสียงทั่วไปและอย่างเสมอภาค และลงคะแนนลับ หรือการลงคะแนนโดยอิสระอย่างอื่นทำนองเดียวกัน

2) ความเสมอภาคที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในรัฐประชาธิปไตย นั้น จะถือว่า กฎหมายเป็นเสมือนข้อกำหนดของสังคมที่ออกมา โดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมพฤติกรรม ที่มีผลร้ายต่อสังคมโดยรวม นั่นคือกฎหมายจะให้ความคุ้มครองป้องกันแก่คนทุกคน โดยเท่าเทียมกัน และผู้ที่ละเมิดกฎหมายก็จะต้องได้รับโทษทัณฑ์ตามที่กำหนดหรือถ้ามีเหตุอันควรปรานีให้มีการลดหย่อนหรือยกเว้นโทษ ก็ควรจะได้รับพิจารณาโดยเท่าเทียมกันด้วย

3) ความเสมอภาคที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต ในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ เช่น จัดให้มีโรงเรียน วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ให้เพียงพอสำหรับคนที่ปรารถนาแสวงหาความรู้ มีโอกาสรับการศึกษาได้รับความรู้ และมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงในชีวิตให้กับตนเอง และต้องบริหารระบบของสังคมให้เปิดโอกาสสำหรับทุก ๆ คน ในการทำงานโดยสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคในการสอบคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการ เป็นต้น

4) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่ารัฐประชาธิปไตย จะต้องทำให้สมาชิกทุกคนมีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมสูง กล่าวคือ มีรายได้สูง และมีความเป็นอยู่ที่หรูหรากันทุกคน แต่จะต้องพยายามกระจายรายได้ นำเอาทรัพยากรทาง

สังคมมาใช้ประโยชน์ ลดช่องว่างระหว่างชนชั้นให้น้อยลงโดยการสนับสนุนหรือช่วยเหลือกลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่า ให้เติบโตใหญ่และแข็งแรงพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การที่รัฐสนับสนุนโครงการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพในชนบท โครงการจัดตั้งสหกรณ์ ผู้ผลิต สหกรณ์ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ใด ๆ โครงการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน เพื่อยกระดับความกินดี อยู่ดี เป็นต้น

ในความหมายของ “ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์” นักวิชาการได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ ไว้ดังนี้

ชยอนันต์ สมุทรวณิช (2541 : 15) ได้อธิบายถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ พอสรุปได้ดังนี้ 1) การมีความศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการสามารถทำงานร่วมกันของมนุษย์ ศรัทธาในความมีเหตุผลของมนุษย์ 2) เชื่อในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์เผยแพร่ การประชุม การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น 3) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ตามกฎหมายและการเมืองทุกคน ควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การมีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และการดำเนินชีวิตเท่าเทียมกัน โดยไม่แยกเพศ กำเนิดและฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษา การทำงานที่เท่าเทียมกันอีกด้วย 4) เชื่อว่าอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลเกิดขึ้นจากความยินยอมจากประชาชน ดังนั้นรัฐบาลที่ชอบธรรมจึงต้องเป็นรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน 5) เชื่อว่าสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่เพื่อรับใช้ บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในกิจการของเอกชนให้น้อยที่สุด 6) เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะทำการต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติการเพื่อช่วยคนในสังคมให้บรรลุถึงความสุขสมบูรณ์ เพราะรัฐจะอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่จะคุ้มครองชีวิตทรัพย์สิน และการแสวงหาความสุขให้แก่ประชาชน

กระมล ทองธรรมชาติ (2543 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ หมายถึง ความเชื่อถือ ความยึดมั่นของบุคคลซึ่งประกอบด้วยหลักการ คือ ความเสมอภาคของบุคคลทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนงานที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำการต่าง ๆ ได้ตามความสมัครใจ เป็นเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น トラบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2548 : 84) ได้ให้ความหมาย อุดมการณ์ทางการเมือง คือ แนวความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง การกำหนดผู้ที่ทำหน้าที่ปกครอง

เพื่อที่จะใช้ในการชักจูงความคิดเห็น หรือเพื่อที่จะต่อต้านหรือยับยั้งความคิดเห็น เพื่อการป้องกันสิ่งสำคัญที่พึงรักษาไว้ หรือการปฏิรูปหรือการจำกัดสถาบันสังคมที่สำคัญ ถือเป็นความเชื่อส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนย่อยของระบบความเชื่อที่ใหญ่กว่า อาจจะได้มาจากกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง อุดมการณ์ทางการเมืองจะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบ วิธีการปกครอง หลักการปกครอง และการดำเนินชีวิตของบุคคล ถือเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการทางการเมือง เพราะอุดมการณ์เป็นเสมือนจุดหมายปลายทาง เป็นรากฐานในการดำเนินการ และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ จากความหมายของลัทธิการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมืองที่ยกมาข้างต้น จะเห็นว่าทั้งสองอย่างนี้มีความสัมพันธ์กันอยู่มาก

ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ เป็นแนวความคิดอย่างหนึ่งในการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ที่เกี่ยวกับบุคคลและหลักการทางการเมืองของบุคคลทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการกระทำการใด ๆ ได้ตามความสมควร ไม่ว่าเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าอุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อ หรือความศรัทธาของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีต่อระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ซึ่งระบบความเชื่อต่าง ๆ นี้จะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการเมือง หลักการในการปกครอง วิธีดำเนินการปกครองว่าใครจะเป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง ผู้ปกครองมีบทบาทและอำนาจกว้างขวางเพียงใด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะมีลักษณะอย่างไร ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองจะมีสิทธิและเสรีภาพมากน้อยแค่ไหน มีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่อย่างไร

1.2 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองการปกครอง

ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย (โครงสร้างและรูปแบบของการเมือง การปกครอง (ออนไลน์ : [HTTP://WWW.KULLAWAT.NET](http://www.kullawat.net) 28212252 สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2556) หมายถึง ระบบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองอย่างแท้จริง ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ประชาธิปไตยทางตรง คือ ประชาชนร่วมกันลงประชามติ กำหนดแนวทางหรือ ตัดสินใจในทางการเมืองการปกครอง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์และสิทธิเสรีภาพของตนได้โดยตรง ซึ่งมักใช้ในสังคมที่มีขนาดเล็ก

ประชาธิปไตยทางอ้อม คือ การที่ประชาชนคัดเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน โดยใช้สิทธิออกเสียงในสภาเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรวม

ออสติน แรนนี่ (Austin Ranney) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) การปรึกษากับประชาชน (Popular Consultation) และการปกครอง โดยกฏเสียงข้างมาก (Majority Rule) อ้างอิงใน อานนท์ อภิสิทธิ์. 2545 : 118) สำหรับความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีหลายความหมาย ดังนี้

- 1) ระบบการปกครองโดยคนจนและคนเสียเปรียบ
- 2) รูปแบบการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเองโดยตรงและต่อเนื่อง ซึ่งไม่ต้องกรนักการเมืองอาชีพหรือข้าราชการ
- 3) สังคมที่มีความเท่าเทียมกันในโอกาสและคนมีคุณธรรมมากกว่าสังคมที่มีลำดับชั้นและอภิสิทธิ์
- 4) ระบบการปกครองที่รับประกันสิทธิและผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย โดยเน้นการตรวจสอบอำนาจของเสียงข้างมาก และ
- 5) ระบบการปกครองที่สนองตอบต่อผลประโยชน์ของประชาชน โดยไม่สนใจการเมืองเรื่องอื่น เป็นต้น การเริ่มทำความเข้าใจประชาธิปไตยอาจเริ่มจากคำกล่าวของอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ที่กล่าวในปี ค.ศ.1864 ท่ามกลางสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา ว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (Government of the people, by the people, and for the people) (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2549 : 136)

2. พฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบอบเผด็จการนั้น เรื่องที่จะศึกษาได้ก็เฉพาะความแตกต่างระหว่างผู้นำของประเทศกับประชาชนทั่วไป ในหมู่ประชาชนเองนั้นบทบาททางการเมืองคล้ายคลึงกัน คือ มีหน้าที่ทำตามรัฐบาลตั้งเท่านั้น แต่ในระบอบประชาธิปไตยนั้น อาจจะศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Political Participation) ในหมู่ประชาชนเอง เพราะในหมู่ประชาชนด้วยกันนั้นอาจจะมี ความแตกต่างในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งเราอาจจะแบ่งลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลายระดับ จากมากไปหาน้อย (ณรงค์ ลินสวัสดิ์. 2554 : 64) โดยดูจากตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

ระดับการเข้ามีส่วนร่วมจากน้อยไปหามาก	5	ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ประชาชนเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี
	4	ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น (บางคนอาจได้ บางคนสมัครแล้วอาจจะไม่ได้)
	3	ช่วยโฆษณาหาเสียง เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนเลือกตั้ง
	2	การร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ถกปัญหาการเมือง ตัดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง
	1	ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
	0	ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง

ที่มา : ฌรงค์ สินสวัสดิ์ (อ้างถึงใน ชนาธิป บุญมัน. 2554 : 19)

2.1 ทศนคติทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง

ผู้ที่สนใจการเมืองอาจจะดูได้จากการติดตามข่าวคราวทางการเมือง เช่น โดยทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การพูดคุยกับคนอื่นทางการเมือง การไปฟังการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่สนใจการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือไปช่วยผู้สมัครที่ตนชอบ หาเสียงหรืออาจจะโดดลงไปสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง นึกถึงคนสองคนเดินผ่านผู้สมัครผู้แทนซึ่งกำลังพูดหาเสียงอยู่ คนหนึ่งหุบรับเดินเข้าไปฟัง อีกคนเดินเลยไปอย่างไม่สนใจ ก็พอสันนิษฐานได้ว่า คนแรกมีแนวโน้มที่จะไปเลือกตั้งเมื่อวันนั้นมาถึง มากกว่าคนที่ 2 และในขณะเดียวกันผู้ที่สนใจการเมืองมากกว่า มีความปรารถนาอยากให้คนนั้นคนนี้ชนะการเลือกตั้ง คนเหล่านี้จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง เช่น ช่วยผู้สมัครที่ชอบหาเสียง ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มากกว่าคนที่ไม่สนใจการเมือง ไม่เห็นความสำคัญของผู้สมัคร ใครจะแพ้ชนะไม่สำคัญ (ฌรงค์ สินสวัสดิ์. อ้างถึงใน ชนาธิป บุญมัน. 2554 : 20)

ข้อมูลจากการเลือกตั้งของสหรัฐเมื่อปี ค.ศ. 1956 ซึ่งทำการสำรวจโดยศูนย์วิจัยของ University of Michigan ได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ โดยวัดความเกี่ยวพันระหว่าง

ก. ความสนใจเลือกตั้งและความปรารถนาจะให้คนใดคนหนึ่งชนะเลือกตั้ง

ข. ระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (คือดูจากคำถามที่ว่าไปเลือกตั้งหรือเปล่า หรือช่วยผู้สมัครหาเสียงหรือเปล่า)

สำหรับ ข้อ ก. นั้น เมื่อวัดแล้วผู้วิจัยได้แบ่งระดับความสนใจเลือกตั้งและความปรารถนาจะให้คนใดคนหนึ่งชนะเลือกตั้ง ออกเป็น 4 ระดับ คือ 1. มากที่สุด 2. มาก 3. น้อย และ 4. น้อยที่สุด

สำหรับในข้อ ข. นั้น ได้แบ่งบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2. กลุ่มที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และ 3. กลุ่มที่ลงมือช่วยเขาหาเสียงเลือกตั้ง

ตารางที่ 2 ความเกี่ยวพันระหว่างความสนใจการเมืองและการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง (คิดเป็นเปอร์เซ็นต์)

ระดับการเข้ามีส่วนร่วม ทางการเมือง	ความสนใจการเมือง				
	1 มากที่สุด	2 มาก	3 น้อย	4 น้อยที่สุด	รวม
ไม่ไปออกเสียง	9	20	30	47	25
ไปออกเสียง	64	65	61	49	61
ไปออกเสียงและช่วยหาเสียง	27	14	9	4	14
รวมจำนวนคนที่ถาม	100 % (436)	100 % (542)	100 % (458)	100 % (335)	100 % (1,771)

ที่มา : ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (อ้างถึงใน ชนาธิป บุญมั่น 2554 : 21)

หลังจากนั้นก็มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อ ก. และข้อ ข. ซึ่งดูผลลัพธ์ได้จากตาราง 2 ข้างต้น ซึ่งตัวเลขจากตารางที่ 2 นี้จะชี้ให้เห็นได้ชัดว่าผู้มีความสนใจการเมืองมากมีแนวโน้มจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมาก ในกลุ่มผู้ที่สนใจการเมืองมากที่สุดนั้นจะเห็นว่ามีเพียง 9% ที่ไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนในพวกที่สนใจการเมืองน้อยที่สุดนั้นมีถึง 47% ที่ไม่ไปออกเสียง และมีเพียง 4% เท่านั้นที่ไปออกเสียงและช่วยหาเสียง (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. อ้างถึงใน ชนาธิป บุญมั่น. 2554 : 22)

ประชาธิปไตยมีการพัฒนาการมาหลายร้อยปี มีทฤษฎีและการปฏิบัติมากมาย ซึ่งสามารถสรุปหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen Involvement) ความคิดพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยทุกระบบ คือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งมี 2 ทาง

คือ ประชาธิปไตยทางตรง มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ออกเสียง ถกเถียง รวบรวมกฎหมาย และประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งพลเมืองเลือกคนอื่นไปถกเถียงและออกกฎหมาย (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2549 : 145) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ไม่จำเป็น ว่าประชาชนทุกคนจะเข้าไปทำหน้าที่ของตนในรัฐสภาทั้งหมด แต่สามารถมีส่วนร่วมได้ในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไปนี้ (1) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์ เช่น สมัชชาคนจน (2) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมือง เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อไปทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม (3) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่ลับ อีสระ และเสมอภาค (วรวิทย์ มีมาก ชีวินทร์ ฉายาขวลิต. 2547 : 48)

2. หลักความเสมอภาค (Equality) ประชาธิปไตยถือว่า คนเราจะต้องมีความเสมอภาคกันทั้งในทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และในทางการเมือง คือ ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ในการดำรงชีวิต การใช้เสรีภาพในการแสวงหาความสุข และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 ความเหลื่อมใสในพรรคการเมืองหรือตัวผู้สมัคร

บุคคลที่มีความเหลื่อมใสในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง นอกจากนี้ผู้ที่มีความเหลื่อมใสพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ ยังมีแนวโน้มที่จะมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย นอกจากนั้นบุคคลที่ชอบผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษก็มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย บุคคลที่สนใจปัญหาทางการเมืองใดปัญหาหนึ่งเป็นพิเศษ ก็มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากตามไปด้วย ปัญหาที่คือทำไมคนบางคนจึงสนใจการเมืองมาก บางคนสนใจการเมืองน้อย ก็มีการศึกษาในเรื่องนี้ และพบว่า บางคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง (Socio-Economic Status) มักจะสนใจการเมืองและมีความปรารถนาทางการเมือง คืออยากให้การเมืองเป็นไปในรูปร่างนี้มากขึ้นด้วย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลนี้อาจจะได้อาจจากการศึกษา รายได้ ของตัวบุคคลและของบิดามารดาของเขา ถ้ารายได้และการศึกษาของตัวเขาสูง ก็หมายถึง การมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง (Letter W. Milbrath. 1968 : 118) นอกจากนั้นยังมีการศึกษาและพบว่าผู้ชายมีแนวโน้มที่จะสนใจหรือมีความปรารถนาทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง

3. ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน (Political Efficacy)

บุคคลที่เชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ คือเขาเป็นคนที่มีความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง (Political efficacy) มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่คิดว่าตนไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมืองนี้ผู้ที่เริ่มวัด คือ Angus Campbell กับพวก เขาวัด โดยใช้คำถาม 5 คำถาม ให้ตอบว่าเห็นด้วยกับคำถาม ทั้ง 5 นี้หรือไม่ คือ

3.1 ข้าพเจ้าคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐบาล ไม่สนใจกับความคิดของคนอย่างข้าพเจ้าเลย

3.2 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นวิธีที่สำคัญที่สุดในการวางนโยบายและบริหารประเทศ

3.3 การลงคะแนนเสียงเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่คนอย่างข้าพเจ้าจะสามารถมีอิทธิพล ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล

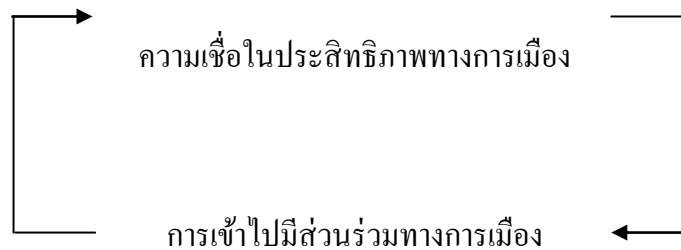
3.4 คนอย่างข้าพเจ้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐบาล

3.5 บางครั้งการเมืองและรัฐบาลดูเป็นเรื่องสลบซับซ้อนเกินกว่าที่บุคคลอย่างข้าพเจ้าจะเข้าใจ

บุคคลที่เห็นด้วยกับข้อความแต่ละข้อก็หมายถึงการที่ไม่เชื่อในประสิทธิภาพในทางการเมืองของตนเอง บางคนก็อาจจะเห็นด้วยกับเพียงบางข้อ บุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับทุกข้อ คือ ผู้ที่จัดเข้าไปอยู่ในกลุ่มของผู้มีประสิทธิภาพทางการเมืองสูง (Agus Campbell, P.E. Converse, W.E. Miller and D.L. Stokes. 1964 : 119)

ในเรื่องความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง ได้มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โรเบิร์ต ดาห์ล (Robert A. Dahl. 1961 : 120) อาจารย์ทางรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย Yale เชื่อว่าในประสิทธิภาพทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในทางการเมือง นั้นคือ ทั้งสองซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองทำให้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ทำให้ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นไปด้วย

แผนภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองและการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของโรเบิร์ต ดาห์ล

ที่มา : โรเบิร์ต ดาห์ล (Robert A. Dahl, 1961 : 120)

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย

1. ความหมายการปฏิรูปทางการเมือง

การปฏิรูปการเมือง หมายถึง การกำหนดโครงสร้างและระบบการใช้อำนาจขององค์กรการเมือง เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบได้อย่างแท้จริงอันเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมือง แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และพวกพ้องในทางมิชอบ (สสร. 2540) ด้วยเป้าหมาย แนวทาง และมาตรการ ที่มีความชัดเจนและมีความเป็นระบบ (คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย. 2538) ที่จะแก้ไขสภาพการณ์ทางการเมืองที่ดำรงอยู่ เพราะไม่อาจจะเป็นเครื่องมือในการลดหรือแก้ไขความขัดแย้งในสังคมได้อีกต่อไป เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบการเมืองได้อย่างแท้จริง เพื่อให้มีการเมืองมีความสุจริตและแก้ไขปัญหาของประเทศ เพื่อสร้างระบบรัฐสภาที่ทันสมัยและมีเหตุผล (Rationalized Parliamentary)(คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย. 2538) สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ได้ให้คำนิยามการปฏิรูปการเมืองไว้ในหนังสือ (ร่าง) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน สิงหาคม 2550 ไว้ดังนี้

การปฏิรูปการเมือง หมายถึง “การกำหนดโครงสร้างและระบบให้อำนาจเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบได้อย่างแท้จริง อันเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และพวกพ้องในทางที่มิชอบ หรือทุจริตด้วยประการใด ๆ ดังนั้นการปฏิรูปการเมืองจึงต้องเป็นการปฏิรูปที่มีพื้นฐานจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ในกระบวนการทางการเมืองทุกขั้นตอน

และจากประชาชนทุกระดับชั้นในสังคม โดยนัยที่ว่านี้ การปฏิรูปการเมืองที่บรรลุผลสำเร็จอย่างแท้จริง จึงมิใช่เป็นการพยายามทำให้คนเลวกลับเป็นคนดี แต่เป็นการหาหนทางป้องกันมิให้คนเลวมีโอกาสเข้ามามีอำนาจปกครองบ้านเมืองได้ โดยความร่วมมือร่วมใจของคนไทยทั้งชาตินั้นเอง เพื่อที่จะให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง การทำให้สิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ได้ ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็นและสำคัญที่สุด ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการเมืองของสังคมไทย เพราะการมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ ในความรู้สึกรักและวิถีชีวิตตามปกติของประชาชนไทย ย่อมเป็นมนุษย์ที่จะไม่ยินยอมสงบให้กับการใช้อำนาจรัฐที่เกินเลยหรือไม่ชอบธรรมด้วยประการใด ๆ”

การปฏิรูปการเมืองในประเทศไทยได้ยึดตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม ซึ่งเป็นแนวทางที่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการเมืองไทย ที่มีที่มาจากระบบรัฐสภาแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบรัฐสภาแบบมีเหตุผล เพื่อให้ได้ระบบที่เอื้อให้นักการเมืองที่เป็นตัวแทนอันสุจริตของประชาชน สามารถทำงานการเมืองในองค์กรทางการเมืองที่ทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง สามารถตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และมีความมั่นคง

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ หลวงประดิษฐมนูธรรม (วิชญ์ เครื่องาม. 2541 : 103) ได้ให้ความหมายกฎหมายรัฐธรรมนูญว่า “กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ปกครองแผ่นดินเป็นกฎหมายที่บัญญัติระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในแผ่นดินทั้งหลาย และวิธีการทั่วไปแห่งอำนาจนี้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่ารัฐธรรมนูญการปกครองวางหลักอำนาจสูงสุดของประเทศ”

ความคิดในแบบสามัญสำนึก โดยทั่วไปเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญก็คือ กฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศที่ทั้งผู้ปกครองและประชาชน หรือผู้อยู่ใต้ปกครองต้องรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตน สำหรับการศึกษเกี่ยวกับหัวข้อเรื่อง “รัฐธรรมนูญ” ในวิชานี้เป็นการศึกษารายละเอียดปลีกย่อยทุกประการที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ เรื่องราวของรัฐธรรมนูญที่นักดาราศาสตร์ไม่อาจพลาดได้ คำว่า “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ. 2543 : 30) จะใช้เรียกกัน 3 กรณี ต่อไปนี้

1. ใช้เรียกสำหรับวิชา เช่น วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง
2. ใช้เรียกกับประเทศที่มีรัฐธรรมนูญในลักษณะเดียวกับของประเทศอังกฤษ
3. ใช้เรียกกฎหมายบางฉบับที่มีสาระเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

2.1 ความหมายของรัฐธรรมนุญในศตวรรษที่ 18

คำว่า “รัฐธรรมนุญ” (Constitution) (รุจิรา เตชางกูร และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ, 2543 : 30) เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 เกิดขึ้นพร้อมกับ “ขบวนการประชาธิปไตย” ที่ต้องการกำหนดขอบเขตอำนาจของผู้ปกครองประเทศให้ชัดเจนและให้มีหลักประกันในสิทธิเสรีภาพของราษฎรบรรจุไว้ในตัวบทรัฐธรรมนุญอีกด้วยดังปรากฏในมาตรา 16 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ความหมายของรัฐธรรมนุญ (กระมล ทองธรรมชาติ. 2545 : 18) หมายถึงกฎหมายสูงสุดในการจัดการปกครองรัฐ ถ้าแปลตามความหมายของคำจะหมายถึง การปกครองรัฐอย่างถูกต้องเป็นธรรม (รัฐ + ธรรม + มนุญ) ในความหมายอย่างแคบ "รัฐธรรมนุญ" ต้องมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่ใช้สิ่งเดียวกับ กฎหมายรัฐธรรมนุญ เพราะ "กฎหมายรัฐธรรมนุญ" มีความหมายกว้างกว่า และจะเป็นรูปแบบลายลักษณ์อักษร หรือจาริต ประเพณีก็ได้ รัฐธรรมนุญในปัจจุบันนี้ มีทั้งเป็นลักษณะลายลักษณ์อักษร และลักษณะไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยที่ลักษณะไม่เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากจะใช้หลักของจาริต ประเพณี การปกครองแล้วกฎหมายทุกตัวที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง ย่อมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ รัฐธรรมนุญด้วย

2.2 รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 และ รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้มาจากการปฏิรูปการเมือง

ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาระบบการเมืองไทยอยู่ภายใต้ปัญหาการเมือง ระบบเผด็จการทหาร การฉ้อราษฎร์บังหลวง การขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปฏิวัติรัฐประหาร นำมาสู่การเรียกร้องให้ปฏิรูปการเมืองหลายครั้ง เช่น ในปี พ.ศ. 2516 และปี พ.ศ.2535 และในปัจจุบัน เมื่อการเมืองมาถึงทางตันอีกครั้งหนึ่ง ได้เกิดกระแสให้มีการปฏิรูปการเมืองอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นที่น่าสนใจว่า การปฏิรูปการเมืองเมื่อกว่าหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา นั้น ได้ให้ผลอย่างไรต่อโครงสร้างอำนาจการเมืองการปกครองไทย จากสภาพปัญหาของระบบการเมืองไทยที่เรื้อรังมาช้านาน ในปลายทศวรรษที่ 2530 ได้เกิดกระแสการปฏิรูปการเมืองขึ้นในกลุ่มชนชั้นกลาง นักวิชาการ นักการเมือง และประชาสังคม ที่เรียกว่าเป็นความพยายามของบุคคลและคณะบุคคลนอกรัฐสภา (นรนิติ เศรษฐบุตร. 2550 : 210) เพื่อที่จะปฏิรูปการเมืองหลังจากมีเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในความขัดแย้งทางการเมืองในปี พ.ศ. 2535 และเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ความไร้เสถียรภาพของรัฐสภาและรัฐบาล ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัญหาการซื้อ

สิทธิขาดเสียง ปัญหาการแทรกแซงของข้าราชการและนักการเมือง ตลอดจนการปฏิวัติ
 รัฐประหาร ฯลฯ โดยแนวการปฏิรูปการเมืองยึดถือตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม
 (Constitutionalism) โดยมุ่งเน้นการสร้าง “รัฐธรรมนูญ” เพื่อเป็นพิมพ์เขียวในการสร้างสถาบัน
 การเมืองที่จัดความไว้เสถียรภาพและสร้างกลไกในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ ตลอดจน
 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน จนกระทั่งทำให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญที่
 ปลอดจากนักการเมืองใน พ.ศ. 2539 และร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ลำดับขั้นในการผลักดัน
 ให้มีการปฏิรูปการเมืองเกิดขึ้นเมื่อ นายชวน หลีกภัย แกลงนโยบาย รัฐบาลเมื่อวันที่ 21
 ตุลาคม พ.ศ. 2535 ในนโยบายด้านการเมืองและการบริหารราชการข้อ 1.1 “สนับสนุนการ
 ดำเนินการเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น” ได้
 ตั้ง คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ
 2545) และนโยบายดังกล่าว ได้กลายเป็นรูปธรรมมากขึ้น เมื่อนายกรัฐมนตรี บรรหาร ศิลปะ
 อาษาแกลงนโยบายรัฐบาลเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 นโยบายด้านการเมืองและการ
 บริหารราชการ ข้อ 1.1.2 สนับสนุนให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ
 ปัจจุบัน มาตรา 211 ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย ตั้ง
 คณะกรรมการ “คณะกรรมการปฏิรูปการเมือง (คปก.)” ทำหน้าที่ศึกษาและนำเสนอแนวทาง
 ปฏิรูปการเมือง โดยแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2539 หมวด
 12 การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (มาตรา 112 ทวิ ถึงมาตรา 211 เอกุณวิสติ) ต่อมานายก
 รัฐมนตรีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ แกลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539 ว่า “จะ
 เร่งรัดผลักดันการปฏิรูปการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และ
 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด.” และกำหนดไว้ในนโยบาย
 ด้านการเมือง ข้อ 1.1 ว่า “.เร่งรัดผลักดันการปฏิรูปการเมือง โดยสนับสนุนให้สภาร่าง
 รัฐธรรมนูญมีอิสระในการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่” และข้อ 1.2 “.ส่งเสริมและสนับสนุน
 ให้ประชาชน องค์กรเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแสดงความ
 เห็นเกี่ยวกับการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่” หลังจากนั้น ได้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ
 (สสร.) เพื่อให้เป็นองค์กรที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนร่างรัฐธรรมนูญเพื่อการปฏิรูป
 การเมืองฉบับแรกของประเทศไทย โดยสภาดังกล่าวมีสมาชิกทั้งหมด 99 คน ประกอบด้วย
 สมาชิกซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด จำนวน จังหวัดละ 1 คน
 รวม 76 คน และเลือกตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์สาขากฎหมาย มหาชน 8 คน
 สาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ 8 คน และผู้มีประสบการณ์ทางด้านการเมืองการ

บริหารราชการแผ่นดินหรือการร่างรัฐธรรมนูญ 7 คน รวม 23 คน โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่สมาชิกสภาร่าง ฯ ครบจำนวนคือ วันที่ 26 ธันวาคม 2539 ในกระบวนการปฏิรูปการเมืองโดยรัฐธรรมนูญนั้น ได้ถูกจัดทำขึ้นผ่านสถาบันการเมืองที่เป็นองค์กรภาคประชาชน ได้แก่ “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญมากที่สุด โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้จัดทำกรอบเพื่อเป็นแนวทางในการรับฟังความเห็นของประชาชนเป็นสามแนวทาง ได้แก่ สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของพลเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และสถาบันการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง (คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. 2540 ; นรนิติ เศรษฐบุตร. 2550 : 275) ดังนี้

1. หลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยขยายความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานให้กว้างขวางเป็นจริงขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งทบทวนแก้ไขกำหนดภาระกิจการจัดส่วนราชการให้ชัดเจนเท่าทันต่อปัญหาบ้านเมือง

2. หลักการสำคัญเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยปรับปรุงกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้มีประสิทธิภาพทั้งในส่วนการจัดการกับผู้ทุจริตประพฤติมิชอบและในส่วนที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

3. หลักการสำคัญเกี่ยวกับสถาบันการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง โดยการทบทวนการปกครองโดยระบบผู้แทนทั้งระบบ ทั้งระบบพรรคการเมือง การเลือกตั้งและระบบรัฐบาล เพื่อเอื้ออำนวยหรือส่งเสริมให้ได้มาซึ่งการปกครองที่รับผิดชอบ สุจริตและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โดยภายหลังการประกาศและบังคับใช้ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ได้เปิดโอกาสให้มีบรรยากาศของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมากผ่านสถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น สนับสนุนการเลือกตั้ง การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคการเมือง และการเกิดขึ้นขององค์กรตามรัฐธรรมนูญหลายองค์กรที่ทำหน้าที่การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างไว้กัดี ในช่วงระยะเวลากว่า 1 ทศวรรษ ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการเมืองไทยนั้น ปรากฏว่าระบบการเมืองไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง ได้เกิดเหตุการณ์หลาย เหตุการณ์อันนำไปสู่ปัญหาความชอบธรรมของผู้มีอำนาจรัฐ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดย คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นฉบับถาวรที่ใช้จนถึงปัจจุบันนี้ โดยภายหลังจากเหตุการณ์ในครั้งนั้น ได้เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นในประเทศไทยหลายครั้ง จึงเป็นที่น่าสนใจเช่นกันว่า สถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

2.3 สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของพลเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของสิทธิเสรีภาพของพลเมืองนี้ ถือเป็นเจตนารมณ์สำคัญของการปฏิรูปการเมืองและของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างเพื่อการปฏิรูปการเมือง

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2545) กล่าวว่า หัวใจของการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ “พลเมือง” รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้ปรับให้การเมืองเป็นการเมืองของพลเมือง โดยการเพิ่มบทบัญญัติด้านสิทธิเสรีภาพ และการทำให้สิทธิเสรีภาพนั้นมีผลขึ้นจริงในทางปฏิบัติ โดยมีมาตรการหลัก 3 ประการคือ

2.3.1 การเพิ่มสิทธิเสรีภาพใหม่ และความเสมอภาคให้ประชาชน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้เพิ่มหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ที่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 จำนวน 30 มาตรา ให้กลายเป็น 53 มาตรา โดยเพิ่มประเด็นดังต่อไปนี้คือ

1) สิทธิในฐานะที่เป็นมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชน ซึ่งเพิ่มขึ้นโดย

ก. รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (มาตรา 4, 26 และ 28)

ข. ขยายสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย โดยการห้ามการทรมานทารุณกรรมหรือลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายไร้มนุษยธรรม (มาตรา 31) ห้ามจับโดยไม่มีหมายศาล และต้องนำตัวไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง (มาตรา 237) และห้ามมิให้มีการจับหรือควบคุมตัวโดยผิดกฎหมาย

ค. รับรองสิทธิในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วนตัว (มาตรา 34) รัฐมีหน้าที่คุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรง (มาตรา 53) และมีหน้าที่เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว ในฐานะหน่วยสำคัญสูงสุดของสังคม (มาตรา 80)

ง. เพิ่มเติมเสรีภาพทางมโนธรรมและศาสนา โดยรับรองเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ (มาตรา 38) กำหนดให้รัฐคุ้มครองและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นสร้างความสมานฉันท์ระหว่างทุกศาสนา และนำหลักธรรมศาสนามาพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพชีวิต (มาตรา 73)

จ. รับรองสิทธิพยานในคดีอาญาและผู้เสียหาย ให้ได้รับความคุ้มครองจากรัฐและค่าตอบแทน (มาตรา 244-245) สิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาที่ไม่ได้รับการบรรเทาความเสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ (มาตรา 245)

ฉ. สิทธิผู้ต้องหา ที่จะให้ทนายความเข้าฟังการสอบสวน (มาตรา 241) และสิทธิжалายที่ถูกคุมขัง แต่ต่อมาศาลพิจารณาพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดที่จะเรียกค่าทดแทนจากรัฐ(มาตรา 256)

ช. สิทธิผู้บริโภค ที่จะมืองค์การอิสระที่ประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคที่เป็นประชาชนทั่วไปมาช่วยตรวจสอบผู้ผลิตและผู้จำหน่ายที่เป็นเอกชนเพิ่มขึ้นจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแต่เดิม (มาตรา 57)

ซ. สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูจาริตประเพณีภูมิปัญญาศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา 46 และ 71) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 290) รัฐและองค์กรอิสระที่ให้ความเห็นเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อม (มาตรา 56 วรรคสอง)

ฅ. สิทธิบุคคลที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งสิทธิฟ้องหน่วยงานให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา 56 มาตรา 79)

2) การรับรองความเสมอภาคของบุคคล

ก. การให้ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน (มาตรา 5) และการห้ามการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (มาตรา 30) ซึ่งหมายถึงการเลือกปฏิบัติในทางที่เป็นคุณหรือเป็นโทษที่ปราศจากเหตุผลที่ยอมรับกันทั่วไป

ข. การให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน (มาตรา 5, 30)

ค. การให้รัฐสามารถเลือกปฏิบัติในทางที่เป็นคุณแก่ผู้เสียเปรียบและด้อยโอกาส เช่น สตรี เด็ก คนพิการ ผู้ป่วยโรคเอดส์ เพื่อให้คนดังกล่าวเสมอภาคกับคนอื่นจริงๆ (มาตรา 29 วรรคสี่) การให้การพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับบุคคลเหล่านี้ต้องมีผู้แทนองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง 1 ใน 3 (มาตรา 190)

ง. การให้ผู้เลือกตั้งทั่วประเทศมีความเสมอภาคในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเลือกผู้แทนแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้ 1 คน เลือกบัญชีรายชื่อได้ 1 บัญชี (มาตรา 99, 102) ไม่ว่าจะอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่มีทะเบียนบ้านหรือไม่ (มาตรา 105 วรรคสอง)

จ. การห้ามบุคคลทำหน้าที่ 2 หน้าที่พร้อมกัน เช่นห้ามข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 109 (8) (11) มาตรา 126 (4) มาตรา 335 (7) การห้ามรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเวลาเดียวกัน (มาตรา 118 (7) มาตรา 127 และมาตรา 204) ฯลฯ

2.3.2 การทำให้สิทธิเสรีภาพเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ และการเพิ่มหน้าที่ของรัฐโดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องเคารพและสิทธิฟ้องร้องคดี และกำหนดสิทธิในการรับรู้ การกำหนดเสรีภาพในการรวมตัวกันและองค์กรต่าง ๆ ของประชาชน แต่ที่สำคัญที่สุดคือ เปลี่ยนหลักการที่เคยยึดถือว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลจะมีอยู่เฉพาะที่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นหลักการที่ว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีอยู่แม้จะไม่มีรัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยตรง ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถนำสิทธิโดยธรรมชาติของบุคคลมาวินิจฉัยคดีโดยหลักที่ต้องยึดถือคือ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก การจำกัดสิทธิและเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น

1) การให้หน่วยงานของรัฐต้องเคารพสิทธิและให้สิทธิฟ้องคดีในกรณีฉุกเฉิน

ก. การกำหนดให้สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ในการออกกฎหมาย ใช้กฎหมาย และตีความกฎหมาย (มาตรา 27) และการใช้อำนาจรัฐต้องคำนึงความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ (มาตรา 26)

ข. การจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องทำโดยกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้น โดยจะต้องทำเฉพาะที่รัฐธรรมนูญอนุญาตและเท่าที่จำเป็น โดยจะกระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพไม่ได้ (มาตรา 29) และต้องอ้างบทมาตราของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ด้วย เพื่อให้ผู้มีอำนาจรัฐต้องสำรวจการใช้อำนาจของตนว่าเกินที่รัฐธรรมนูญให้ไว้หรือไม่

ค. การให้บุคคลที่ถูกละเมิดความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพใช้สิทธิฟ้องศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ (มาตรา 28) แต่โดยทั่วไป การฟ้องศาลดังกล่าวอาจต้อง

ฟ้องศาลปกครอง (ในกรณีที่เป็นการกระทำของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่) จะมาฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้

ง. สิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติหน้าที่ในการรักษา

คุณภาพสิ่งแวดล้อม(มาตรา 56 วรรคสาม)

จ. สิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (มาตรา 197)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา 200) ขอให้ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาว่า กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ (มาตร 197 และ มาตรา 264) สิทธิฟ้องต่อศาลปกครองว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (มาตรา 276) รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลต้องนำเรื่องไปสู่ศาลที่มีอำนาจเสียก่อน (มาตรา 264) หรือไปสู่องค์กรการเมืองอื่น เช่น ส.ส. หรือ ส.ว.หรือนายกรัฐมนตรี (มาตรา 262) หรือ ประธานรัฐสภา (มาตรา 266) หรือผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (มาตรา 198) เพื่อให้องค์กรเหล่านั้นใช้อำนาจของตนตัดสินกรองเรื่องเสียชั้นหนึ่งเสมอ

2) การเพิ่มหน้าที่ของรัฐและทำให้หน้าที่ดังกล่าวเป็นจริง

ก. การให้รัฐมีหน้าที่ต่าง ๆ มากขึ้น อาทิ หน้าที่ในเรื่องความมั่นคงของชาติ (มาตรา 71, 72) หน้าที่คุ้มครองและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ (มาตรา 73) หน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (มาตรา 76) หน้าที่กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น (มาตรา 78) หน้าที่คุ้มครองเกษตรกร (มาตรา 84) สหกรณ์ (มาตรา 85) คุ้มครองผู้ใช้แรงงาน (มาตรา 86) หน้าที่สนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีที่มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม (มาตรา 87) ข. การเพิ่มกลไกให้หน้าที่ดังกล่าวเป็นจริง เพื่อให้หน้าที่ดังกล่าวเกิดขึ้นจริงรัฐธรรมนูญได้วางกลไกกำกับไว้ 3 ประการคือ

1. กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายว่า จะดำเนินการใดให้สอดคล้องกับหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญกำหนด และรายงานต่อรัฐสภาปีละครั้ง (มาตรา 88)

2. กำหนดให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้คำแนะนำในเรื่องดังกล่าว(มาตรา 89)

3. ถ้ารัฐไม่เสนอกฎหมายหรือออกกฎหมายไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ให้ผู้สิทธิผู้เลือกตั้ง 50,000 คนเสนอกฎหมายได้ (มาตรา 170)

2.3.3 การขยายส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองทุกระดับ

1) การเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ

เพื่อแก้ไขระบบรัฐสภาแบบดั้งเดิมที่ทำให้เกิดปัญหาผู้บริหารมีอำนาจมากเกินไป จนไม่มีอำนาจใดสามารถตรวจสอบได้ หรือผู้บริหารมีอำนาจน้อยเกินไปจนขาดเสถียรภาพ ในการปฏิรูปการเมืองครั้งนี้จึงได้ปรับโครงสร้างทางการเมืองระดับชาติ มิให้อำนาจกระจุกตัวเฉพาะในสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ประชาชนสามารถเลือกวุฒิสมาชิก เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรตรวจสอบนายกรัฐมนตรีและฝ่ายบริหาร รวมทั้งให้อำนาจถอดถอนอยู่กับวุฒิสภาด้วย วุฒิสภาจึงเป็นสภาที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลองคมนตรี และตรวจสอบการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยไม่มีอำนาจนิติบัญญัติ ทั้งนี้วุฒิสมาชิกต้องไม่มีการฝักฝ่ายทางการเมือง เพราะต้องเป็นสถาบันที่เป็นกลางทำหน้าที่ถ่วงดุลตรวจสอบ และถอดถอน โดยให้วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ประชาชนซึ่งมีสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ 1 เสียงเท่ากัน (มาตรา 121,123) โดยให้วุฒิสภาปลอดจากพรรคการเมืองมากที่สุด โดยกำหนดมาตรการดังนี้คือ

ก. ห้ามสังกัดพรรค และถ้าเคยเป็น ส.ส. ต้องพ้นตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี (มาตรา 126 (1) (2))

ข. ห้ามเป็นรัฐมนตรี ต้องลาออกพ้น 1 ปี จึงจะเป็นรัฐมนตรีได้ (มาตรา 127)

ค. คนที่จะเป็น ส.ว. เกิน 1 วาระ แล้วสมัครเป็น ส.ว. ในวาระที่สองติดกันไม่ได้

ง. ให้รัฐจัดการแนะนำตัวให้ และหาเสียงโดยการแนะนำตัวได้ ตามที่กฎหมายอนุญาต

จ. ให้ ประชาชนเลือก ส.ว. ได้ 1 เสียง แม้ว่าจังหวัดนั้นอาจมี ส.ว. ได้หลายคนทั้งนี้วุฒิสภาจะต้องไม่มีการฝักฝ่ายทางการเมืองหรือพรรคการเมือง เพราะมีหน้าที่สำคัญที่สุดคือ ตรวจสอบและถอดถอน และเป็นผู้เลือกองค์กรตรวจสอบทุกองค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา 138) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (มาตรา 296) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา 199) ศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 255) ศาลปกครอง (มาตรา 277) ป.ป.ช. (มาตรา 197) และให้วุฒิสภาเป็นผู้ถอดถอนบุคคลทุกตำแหน่ง

2) กระจายอำนาจไปให้องค์กรที่ให้ความเห็นในระดับชาติ

เพื่อการแก้ไขอำนาจในการบริหารบ้านเมืองในอดีตกระจุกตัวในการบริหารราชการส่วนกลาง รัฐธรรมนูญได้กระจายอำนาจการปกครองและเพิ่มการมีส่วนร่วม

ของพลเมืองในโครงการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร โดยประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจภาครัฐได้ ดังนี้

- 2.1) องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (มาตรา 56)
 - 2.2) องค์กรอิสระที่เป็นตัวแทนผู้บริโภค (มาตรา 57) เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคด้านต่างๆ จากการเอาเปรียบของเอกชนผู้ประกอบการผลิต หรือจำหน่าย หรือบริการที่ไม่เป็นธรรม
 - 2.3) สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (มาตรา 89) เพื่อให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อรัฐมนตรีในเรื่องทางเศรษฐกิจและสังคม และให้ความเห็นต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสริมบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในด้านต่างๆ มากขึ้นดังนี้
 - 2.4) องค์กรเอกชนช่วยควบคุมการเลือกตั้ง (มาตรา 145 วรรคสาม และมาตรา 327 (7))
 - 2.5) การมีส่วนร่วมของผู้แทนองค์กรเอกชน ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา 199) ในการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก สตรี ผู้พิการ และคนชรา (มาตรา 190)
- 3) การกระจายอำนาจและการเพิ่มส่วนร่วมในการเมืองท้องถิ่น
- ก. กำหนดให้การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นได้จริง โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของราชอาณาจักร (มาตรา 282-290)
 - ข. ในด้านชุมชนท้องถิ่น ให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - ค. ในด้านบุคคล ให้สิทธิที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งสิทธิฟ้องหน่วยงานให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย (มาตรา 56 และ 57)
- 2.3.4 การเพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐรัฐธรรมนูญได้เพิ่มการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภาครัฐทุกระดับดังนี้

ก. สิทธิในการรับรู้ โดยได้กำหนดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นสาธารณะในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ (มาตรา 58) และสิทธิมีส่วนร่วมในการรับรู้หรือคัดค้าน หรืออุทธรณ์การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ที่กระทบหรืออาจกระทบต่อตน (มาตรา 60)

ข. สิทธิในการร่วมให้ข้อมูลและความคิดเห็นในการทำประชาพิจารณ์ โดยรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิขอข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุมัติ อนุญาต หรือดำเนินโครงการที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยหรือส่วนได้เสียของตน หรือชุมชน และแสดงความเห็นในเรื่องนั้นๆ หรือสิทธิในการทำประชาพิจารณ์เพื่อให้การดำเนินการมีความรอบคอบและรับฟังทุกฝ่าย (มาตรา 59)

ค. สิทธิในการร่วมคิด โดยประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 50,000 คน มีสิทธิร่วมคิดและเข้าชื่อเสนอกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (มาตรา 170) ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเป็นประชามติในเรื่องที่คณะรัฐมนตรีปรึกษาได้ (มาตรา 214)

ง. สิทธิในการร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่สามารถร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และฟื้นฟูจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(มาตรา 46 และ 79)

จ. สิทธิในการร่วมตรวจสอบ โดยประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 50,000 คนเข้าชื่อกร้องขอให้ถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ส.ส. ส.ว. ประธานศาลทั้งหลาย หรือข้าราชการระดับสูงได้ หากมีพฤติการณ์ส่อทุจริต หรือร้ายผิดปกติ (มาตรา 303,304) สิทธิในการทำเรื่องร้องเรียน ต่อ ป.ป.ช. และสิทธิในการฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครอง (อมร รักษาสัตย์ สถาบันพระปกเกล้า, 2554 : 65-69)

3 องค์การอิสระกับการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

อมร รักษาสัตย์ (2543) ได้กล่าวว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงที่สุดในบรรดารัฐธรรมนูญที่เคยมีมา เนื่องจากได้ยอมรับให้มีการตรวจสอบโดยประชาชนเพิ่มจากอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยให้ตั้งองค์การตามรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ 7 องค์การ และปรับปรุงองค์การเพิ่มที่มีอิสระน้อยให้มีอิสระมากขึ้นอีก 3 รายการ แต่ในทางปฏิบัติพบว่า องค์การเหล่านี้อยู่ในสภาพต่างกันเป็น 4 ประเภทคือ 1) บางองค์การยังมีได้ตั้งขึ้นมา 2) บางองค์การตั้งขึ้นเรียบร้อยแล้วแต่ยังไม่ได้ลงมือเปิดบริการ 3) บางองค์การเปิดทำการแล้ว แต่ผลงานยังไม่สมบูรณ์ หรืองาน

บางส่วนอาจขัดต่อรัฐธรรมนูญเสียเอง และ 4) องค์กรที่ทำหน้าที่ได้ดี ประชาชนเกิดความเชื่อถือ แต่ในภาพรวมอาจถือได้ว่ายังมีได้พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญได้ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

1. รัฐบาลและรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ไม่เต็มใจสนับสนุนรัฐธรรมนูญให้หม่อมอย่างจริงจัง กฎหมายที่ออกมามีไม่ได้ตั้งใจทำให้เกิดผล
2. วุฒิสภาชุดเดิมไม่พยายามกลั่นกรองตัวบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งสูงอย่างจริงจัง เกิดความขัดแย้งและขัดขวางการปฏิรูปการเมืองตามกรอบของรัฐธรรมนูญ
3. องค์กรเหล่านี้ไม่ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านอัตรากำลังและงบประมาณ แต่ก็มีการที่หน่วยงานอิสระเรียกร้องขอมากเกินไป
4. กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งองค์กรอิสระบางฉบับยังมีข้อบกพร่องและขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระบางฉบับที่อาจขัดต่อรัฐธรรมนูญด้วย
5. ยังขาดกฎหมายต่อเนื่องและเกี่ยวกับการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
6. ที่สำคัญที่สุดคือ ตัวบุคคลที่เข้ามาอยู่ในตำแหน่งองค์กรเหล่านี้ว่า มีความต้องการจะพิทักษ์ปกป้องรัฐธรรมนูญเพียงใด

เดโช สวานานนท์ (2543 : เอกสารประกอบการสัมมนา สถาบันพระปกเกล้า) กล่าวไว้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้มีขึ้นทั้งหมด 8 องค์กร ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเมือง ควรกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินการพิทักษ์รัฐธรรมนูญไว้ดังนี้

1. องค์กรอิสระนั้น ๆ ได้บริหารจัดการในลักษณะ ธรรมดาภิบาล หรือไม่ หรือได้ให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบได้มากน้อยเพียงใด
2. องค์กรอิสระนั้น ๆ ได้จัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการของตนหรือไม่เพียงใด
3. องค์กรอิสระนั้น ๆ มีมาตรฐานการในการป้องกันมิให้คนชั่วคนเลวมีโอกาสเข้ามามีอำนาจปกครองบ้านเมืองได้หรือไม่

4. องค์กรอิสระนั้น ๆ ได้สนับสนุนให้สิทธิเสรีภาพที่กำหนดไว้มากประการใด ในรัฐธรรมนูญ ให้มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติมากน้อยเพียงใด หรือเป็นผู้ทำลายสิทธิเสรีภาพ ขึ้นพื้นฐานนั้นๆ เสียเอง

5. องค์กรอิสระนั้น ๆ ได้คำนึงถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อย่างจริงจังเพียงใด หรือไม่โดยในรอบสามปีหลังจากการปฏิรูปการเมืองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนั้น พบว่า องค์กรอิสระได้พยายามทำหน้าที่ได้น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความล่าช้าในการจัดตั้งองค์กร เช่น ศาลปกครอง ซึ่งแม้ระยะเวลาจะผ่านไปสามปีแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้จัดตั้งศาลปกครองทั้ง ๆ ที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลปกครองได้ประกาศใช้ไปเกินเวลาสองปีแล้ว หรือผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ที่กำหนดไว้ไม่เกินสามคน แต่ในขณะนั้นสามารถสรรหามาได้เพียงคนเดียว นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่อง ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการจัดตั้งองค์กรของตน และความไม่ เข้าใจหรือความไม่ยอมรับบทบาทของ “การเมืองภาคพลเมือง” ในฐานะที่จะมีความสำคัญมาก ขึ้นในทางการเมือง องค์กรอิสระบางองค์กรจึงไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ อย่างแท้จริง นอกจากนี้องค์กรอิสระบางองค์กรเช่น “ศาลรัฐธรรมนูญ” กลับได้รับการ วิพากษ์วิจารณ์ในทางลบ คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้จัดการการเลือกตั้งถึง 5 รอบกว่าจะได้ สมาชิกวุฒิสภา ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายขาดความตื่นตัวในการเลือกตั้ง กลับกลายเป็นผลลบ ต่อประชาธิปไตยมากกว่าผลดี

ถวิลวดี บุรีกุล (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อ การทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนและความพึงพอใจต่อการทำงานของสถาบันดังกล่าว เพื่อเสนอแนะทางการ ปรับปรุงแก้ไขต่อไปโดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 2,000 ตัวอย่าง จาก 42 จังหวัดทั่วประเทศ โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่มและเป็นระบบ โดยมีผลการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ๆ คือ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาชนผู้มี สิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาล และความคิดเห็นของประชาชนต่อองค์กรอิสระ

จากการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นชายร้อยละ 47.7 หญิงร้อยละ 52.3 ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองทางโทรทัศน์ทุกวัน โดยที่กว่าร้อยละ 90 ติดตามข่าวสารการเมืองจากโทรทัศน์ นอกจากนี้ ประชาชนยังรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากป้ายประชาสัมพันธ์ของรัฐและผู้นำท้องถิ่น สำหรับเรื่องของความคิดเห็นในทางการเมืองนั้น พบว่า ประชาชนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าการปกครองในระบบประชาธิปไตยคืออยู่แล้ว และไว้วางใจต่อรัฐบาลมาก ประชาชนถึงร้อยละ 83 ต้องการตรวจสอบการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำรัฐบาลเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ ดังนั้นควรทำตามการตัดสินใจของเขา เพราะฉะนั้น รัฐบาลควรระมัดระวังในการทำงานให้มาก และที่น่าแปลกใจคือ ประชาชนยอมให้ทหารเข้ามาควบคุมจัดการในกรณีที่มีการทุจริตคอร์รัปชันมากในประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่มั่นใจว่ากระบวนการเลือกตั้งจะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปในทางที่ดีได้ สำหรับเรื่องนโยบายและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล พบว่าประชาชนกว่าร้อยละ 80 เห็นว่า รัฐบาล ควรรักษาความเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจ (เช่น การไฟฟ้า โทศัพท) ไว้เช่นเดิม แสดงว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้รัฐบาลแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าเราควรรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้แทนที่จะรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทนที่ ประชาชนเกือบร้อยละ 90 เห็นว่ารัฐบาลควรมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆของท้องถิ่นมากขึ้นกว่านี้ สิ่งนี้นับเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงเพราะเป็นแนวคิดที่สวนทางกับการกระจายอำนาจที่ต้องการให้ท้องถิ่นดูแลปกครองตนเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเพราะประชาชนไม่เชื่อถือและไม่ไว้วางใจนักการเมืองท้องถิ่น แต่ไว้วางใจรัฐบาลมากกว่าส่วนเรื่องของความคิดเห็นอื่น ๆ ต่อรัฐสภา พบว่า ประชาชนประมาณร้อยละ 80 เห็นว่าฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแม้จะมีอำนาจน้อยกว่า แต่จะช่วยควบคุมรัฐบาลมิให้ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดได้ประชาชนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าควรเปิดเผยข้อมูลของสมาชิกรัฐสภาให้สาธารณชนทราบเพราะจะช่วยลดปัญหาการคอร์รัปชันได้ และเห็นว่าการทำประชาพิจารณ์มีความจำเป็นต่อกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของชาติ สำหรับการทราบสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญนั้น ประชาชนกว่าร้อยละ 80 ทราบสิทธิในการรักษาพยาบาลที่ดีและทั่วถึง และกว่าร้อยละ 70 ทราบว่าผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลฟรี และกว่าร้อยละ 60 ทราบว่ามีสิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ในการนี้ ประชาชนเคยใช้สิทธิรักษาพยาบาลถึงร้อยละ 80 และใช้สิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ร้อยละ 68 ในทางตรงกันข้ามประชาชนทราบสิทธิทางการเมืองน้อยมาก เช่น ทราบว่ามี

สิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติเพื่อใช้ในท้องถิ่นเพียงร้อยละ 28 ทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย ร้อยละ 38 และทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองร้อยละ 47-48 และเคยใช้สิทธิทางการเมืองเช่นเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายและถอดถอนนักการเมืองไม่ถึงร้อยละ 10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่สนใจเกี่ยวกับสิทธิที่ใกล้ตัวมากกว่าสิทธิในทางการเมืองเมื่อสอบถามความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา ประชาชนส่วนใหญ่ทราบว่ารัฐสภาประกอบด้วย 2 สภาคือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ โดยที่สามารถระบุชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดได้ อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุชื่อสมาชิกวุฒิสภาได้และไม่ทราบบทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาว่ามีอย่างไรบ้างประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบชื่อประธานรัฐสภาและประธานวุฒิสภาคนปัจจุบัน แต่ทราบชื่อผู้นำฝ่ายค้าน ประชาชนมีความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดคือการแสดงบทบาทการเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและปกป้องผลประโยชน์ให้ประชาชนในพื้นที่ และการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชนส่วนพออน้อยที่สุดได้แก่การริเริ่มเสนอกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Weiner (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2541 : 155 – 156) ได้สรุปนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยแบ่งออกได้เป็น 10 ความหมาย คือ

- 1.1 การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาลเพื่อให้สนองต่อความต้องการใด ๆ
- 1.2 ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐที่ได้ผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.3 กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การออกเสียง การยื่นข้อเรียกร้องการประท้วง การลือขบี่ เป็นต้น
- 1.4 การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
- 1.5 ความรู้สึกแปลกแยกหรือตีตนออกจากระบบการเมืองอันเนื่องมาจากการถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม พวกนี้มีศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไขระบบการเมืองเพื่อให้เป็นไปในแนวทางที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมหรือยุติธรรมกว่าเก่า

1.6 กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมืองซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมไปถึงการพูดคุย การถกเถียงปัญหาในทางการเมืองก็ได้

1.7 กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิด ทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรง และแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง

1.8 กิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของข้าราชการด้วย

1.9 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมองว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

1.10 กิจกรรมทุกชนิดที่เป็นการเมือง

อย่างไรก็ตาม Weiner ได้สรุปนิยามของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยได้แจกแจงเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ 3 ประการ ด้วยกันคือ

ประการที่หนึ่ง จะต้องมีกิจกรรม เช่น มีการพูด ขยาย และร่วมดำเนินการใด ๆ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงทัศนคติหรือความรู้สึก

ประการที่สอง จะต้องมีกิจกรรมในลักษณะที่เป็นอาสาสมัครประการที่สาม จะต้องมิใช่เลือกหรือทางให้เลือกมากกว่าหนึ่งเสมอ

Huntington and Nelson (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2541 : 156 – 157) ได้ให้คำนิยามว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนโดยส่วนบุคคลมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ทั้งนี้ การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ แต่ไม่รวมถึงทัศนคติหรือความรู้สึก และกิจกรรมโดยส่วนบุคคล หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลแต่ละคนในฐานะราษฎรเท่านั้น ไม่รวมถึงกิจกรรมของข้าราชการ เจ้าหน้าที่พรรค ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง นักลี้บป้ออาชีพ หรือนักการเมืองอาชีพ โดยปกติแล้วกิจกรรมทางการเมืองของผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมจะอยู่ในลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่เต็มเวลา และไม่ถือเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ กิจกรรมของประชาชนนี้จะต้องเป็นกิจกรรมที่มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลเท่านั้น ดังนั้นการประท้วงเพื่อเรียกร้องให้ฝ่ายบริหารของบริษัทเอกชน ขึ้นเงินเดือนจึงไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และกิจกรรมนี้ ยังรวมถึงกิจกรรมทุกรูปแบบที่มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลไม่ว่ากิจกรรมนั้นจะก่อให้เกิดผลหรือไม่ก็ตาม

เวอ์บา, นาย และคิม (Verba Nie and kim. 1980 : 27-28) ได้ให้นิยามของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นรูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของแต่ละคนในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง การใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้
2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิการเลือกตั้ง แต่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะเสียง 1 เสียงที่ประชาชนได้สิทธิในการเลือกตั้งนั้น มีส่วนสำคัญที่สามารถจะคัดเลือกตัวแทนของประชาชน เข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนตนเอง และประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ
3. กิจกรรมของชุมชนเป็นการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มหรือองค์การที่ประชาชนร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีที่ประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้ เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน และมีอิทธิพลมาก
4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ เป็นรูปแบบสุดท้ายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวข้องกับประชาชนรายบุคคล ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินการกำหนดนโยบายของรัฐน้อยมาก

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (โกวิท พวงงาม และปรีดี โชติช่วง 2544 : 18-19) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาและการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น สามารถนำมาซึ่งประโยชน์สุขคืนสู่ประชาชน ได้แก่

1. ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวการดำเนินงานทั้งด้านบุคคล แผนงาน โครงการ ด้านการเงินและระเบียบ กฎหมาย
2. ทำให้การพัฒนา การแก้ไขปัญหา และการจัดบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลสอดคล้องตามความต้องการของประชาชน เป็นไปตามความจำเป็นเร่งด่วน

3. เป็นการควบคุมการปฏิบัติงาน การใช้อำนาจของคณะผู้บริหาร ข้าราชการ ส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง

4. การใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปด้วยความ เรียบร้อย

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมของประชาชนที่มุ่ง เข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบ การมีส่วนร่วมการไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันไปด้วย

2. รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เจเลียว บุรีภักดีและคณะ (2545 : 115) กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมมีลักษณะ ดังนี้ การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความ สัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรหรือความรู้ด้อย ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้น การมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนิน กิจกรรมบางส่วนเท่านั้น การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full participation) เป็นการมีส่วนร่วมใน ทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางการแก้ไขปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย ส่วน กรชนก สนิทวงศ์ (2545 : 23-24) ได้กล่าวถึงหลักการ มีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญมีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้ 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหา ปัญหาและความต้องการของชุมชนตลอดจนจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับ ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหาและแนว ทางต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหา 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและ วิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาพร้อมกับผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนเพื่อแก้ปัญหา 5) ประชาชนมีส่วนร่วมใน การติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม

ฮันติงตัน กับเนลสัน (Huntington and Nelson, 1968 : 28-29) ได้จำแนกรูปแบบ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะที่คล้ายกัน แต่ได้เพิ่มรูปแบบบางรูปแบบที่สำคัญ เพื่อให้มีความสมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหามากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งและ การเข้าร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วย
2. การล๊อบบี้ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมือง

เพื่อหาหนทางที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยให้ข้อมูลเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3. กิจกรรมองค์การ เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์การใด ๆ โดยมีจุดหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจเป็นประโยชน์สุขของส่วนรวมก็ได้

4. การติดต่อ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือราชการเป็นการส่วนตัวโดยปกติจะมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัว

5. การใช้กำลังรุนแรง คือ กิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น กิจกรรมรัฐประหาร การสังหารผู้นำทางการเมืองหรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เช่น การทำการปฏิวัติก็ได้

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2541 : 158-159) ได้แบ่งรูปแบบต่าง ๆ ของการเข้าร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของแต่ละคนในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง สิทธิเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้ เช่น 4 ปี ต่อครั้ง จึงทำให้ความรู้สึกสร้างสรรค์ของคนมีน้อย

2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิการเลือกตั้ง แต่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะเสียง 1 เสียงที่ประชาชนได้สิทธิในการเลือกตั้งแล้ว กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนั้นนับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ การเข้าไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. กิจกรรมของชุมชนเป็นการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มหรือองค์การที่ประชาชนร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีที่ประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน และมีอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ เป็นรูปแบบสุดท้ายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและจะเกี่ยวเนื่องกับประชาชนรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนิน การกำหนดนโยบายของรัฐน้อยมาก

อมร จันทรสมบูรณ์ (2553 : 53-70) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนรูปแบบจากระบบรัฐสภาแบบดั้งเดิม (Classical Parliamentary System) ไปเป็นรูปแบบรัฐสภาแบบมีเหตุผล (Rationalized Parliamentary System) เพื่อแก้ไขปัญหาสถาบันการเมืองของไทยในอดีตที่มีจุดอ่อนว่า หากรัฐบาลมาจากพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก รัฐบาลอาจกุมเสียงเผด็จการในรัฐสภา แต่หากรัฐบาลมาจากพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างน้อย ก็จะประสบปัญหาความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาล โดย คปพ. ได้เสนอแนวทางการปฏิรูปรัฐสภาให้เป็นรัฐสภาแบบมีเหตุผล ซึ่งได้นำแนวทางดังกล่าวมาทำเป็นตัวชี้วัด เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมืองดังต่อไปนี้

1. รัฐสภาที่ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมตามบทบาทที่เหมาะสม
2. ระบบพรรคการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยในการบริหาร
3. ระบบเลือกตั้งและวิธีการเลือกตั้งที่ลดการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งและเปิดโอกาสให้คนดีมีความสามารถเข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้น
4. ระบบการดำเนินงานของรัฐสภาที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบถ่วงดุลรัฐบาลและระบบราชการ
5. ระบบรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพภายใต้การตรวจสอบเพื่อให้ความโปร่งใส

3. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองทุกระดับ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวทางการปฏิรูปการเมืองกับกฎหมายในฉบับรัฐธรรมนูญแล้วพบว่า ได้มีประเด็นย่อย 4 ประเด็นคือ 1) การเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติของประชาชน โดยผ่านการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกโดยตรง เพื่อให้เป็นตัวแทนของประชาชนที่เข้าไปทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย และมีความเป็นกลางทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ในการประเมินจึงต้องวัดที่ความคาดหวังในความเป็นกลางทางการเมืองของวุฒิสมาชิก 2) การกระจายอำนาจไปให้องค์กรที่ให้ความเห็นในระดับชาติ และ 3) การกระจายอำนาจและเพิ่มการมีส่วนร่วมในการเมืองท้องถิ่น และ 4) การเพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการตัดสินใจของ

ภาครัฐซึ่งทั้ง 4 ข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจน้อยกว่าความพึงพอใจในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เมื่อดูในรายละเอียดแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความเป็น กลางทางการเมืองของวุฒิสภามาตรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 น้อยกว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับการที่รัฐธรรมนูญ 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้มาจากการรัฐประหารกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาส่วนหนึ่งมาจากการแต่งตั้ง นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจกับองค์กรที่ให้ความเห็นในระดับชาติค่อนข้างน้อยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างในฐานะผู้บริโภค ยังโดนเอารัดเอาเปรียบจากผู้ผลิตหรือเอกชน โดยองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคมีอาจจะปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มที่ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังไม่พึงพอใจในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เป็นกลางในการตรวจสอบผลกระทบต่อคุณภาพแวดล้อม เมื่อมีการดำเนินโครงการก่อสร้างใหญ่ ๆ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังแสดงความไม่พึงพอใจต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ในส่วนสุดท้ายของประเด็นนี้ได้แก่การเพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐนั้น ยังพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่ำเช่นกัน โดยข้อที่มีความพึงพอใจต่ำที่สุดคือสิทธิในการตรวจสอบนักการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานภาครัฐจะเลือกตัดสินใจ ออกแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจากระดับการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในภาครัฐ ตั้งแต่ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด ถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในระดับที่ 5 มีรายละเอียด (คำเฉพาะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ออนไลน์ : <http://www.opde.go.th> สืบค้นเมื่อ 18/10/2553) ดังนี้

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐเป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของรัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การจัดทำสื่อเผยแพร่ การพาชมสถานที่จริง การจัดกิจกรรมเปิดบ้าน (open houses) และ website

ระดับที่ 2 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่แท้จริง ความรู้สึกและความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น ประชาชนมีบทบาทในฐานะการให้ข้อมูลการตัดสินใจเป็นของหน่วยงานภาครัฐ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น และการประชุมสาธารณะ

ระดับที่ 3 การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนโครงการ และวิธีการทำงาน โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ขอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ระดับที่ 4 การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐ และเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน

ระดับที่ 5 เป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงที่สุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่น การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาคม

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2545) หลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยขยายความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานให้กว้างขวางเป็นจริงขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งทบทวนแก้ไขกำหนดภาระกิจการจัดส่วนราชการให้ชัดเจนเท่าทันต่อปัญหาบ้านเมือง โดยได้ศึกษานำความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค
2. การทำให้สิทธิเสรีภาพเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ และการเพิ่มหน้าที่ของรัฐ
3. การขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองทุกระดับ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบพื้นฐานของบุคคล คือ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และอายุ นับว่ามีอิทธิพลอย่างมาก ในการกำหนดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม ซึ่งจะต้องนำปัจจัยอื่นมาใช้ในการพิจารณาประกอบด้วย

4. สิ่งแวดล้อมทางการเมือง (Political Environment)

ซึ่งสามารถพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

4.1 สถาบันการเมืองที่มีความชอบธรรม ถือว่าเป็นสิ่งที่จะต้องเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปกครอง คือ จะต้องมีการมีระเบียบปฏิบัติ การกระทำ การตัดสินใจ นโยบายเจ้าหน้าที่และผู้นำ

ของรัฐบาลให้ได้รับการยอมรับจากประชาชนซึ่งสถาบันทางการเมืองนี้ต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ นับว่าเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

4.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบด้วยความมั่นคง และการพัฒนาอุตสาหกรรม การเปลี่ยนสภาพจากชนบทมาเป็นเมือง และการเปลี่ยนแปลงในระดับการศึกษาของประชาชน

4.3 สภาพการเลือกตั้ง ได้แก่ การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการเมือง ตัวอย่าง เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง สัญชาติของบิดา อายุ การศึกษา ฯลฯ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการจำกัดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกจากนี้ยังรวมถึงการบริหารงานเลือกตั้งที่จะดึงดูดใจให้ประชาชนมาเลือกตั้งหรือไม่ด้วย เช่น การกำหนดหน่วยเลือกตั้งว่าอำนวยความสะดวกอย่างไรต่อประชาชน การประชาสัมพันธ์ที่ชี้ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการเลือกตั้ง การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นต้น

4.4 อิทธิพลของวัฒนธรรม ประชาชนในชาติจะได้รับการถ่ายทอดแบบแผนทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลานานเกี่ยวกับการปฏิบัติ คุณค่าความเชื่อ ได้หล่อหลอมบุคคลในชาติให้มีพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมือง เช่น การปรับตัวของชาติมีความสอดคล้องกับระบบการเมืองหรือไม่

4.5 อิทธิพลของกลุ่มต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในสังคมเนื่องจากจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างไรใกล้ชิดภายในกลุ่ม ซึ่งได้มีการถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อ และทัศนคติที่คล้ายคลึงกันให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม

4.6 อิทธิพลของสื่อมวลชน มีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารความเคลื่อนไหว และค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมือง ช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การปรับวิถีชีวิตและค่านิยม เพื่อการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย (กมล สมวิเชียร, 2516 : 91) ถือเป็นตัวจักรที่สำคัญในการให้ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ค่านิยม ข้อเท็จจริง ทัศนคติ แบบแผนในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน

ดังนั้น สิ่งแวดล้อมทางการเมือง จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นตัวกำหนดแบบแผนและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในสังคม

ปัจจัยดังกล่าว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของนักวิชาการบางท่านจะได้ข้อควรพิจารณา ดังนี้

นาย พาวเวลล์ และพรีวิท (Nie Powell and Prewitt. 1969 : 85) กล่าวว่า “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละชาติ จะเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ”

อเล็กซ์ อินเคลส (Alex Inkeles. 1969 : 1121-1141) กล่าวว่า “การศึกษาที่มีความสัมพันธ์อย่างมากกับบทบาทของประชาชน ถ้าประชาชนได้รับการศึกษาสูงจะมีบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้นด้วย”

มายรอน ไวเนอร์ (Myron Wiener. 1971 : 161-163) ได้ชี้ให้เห็นว่า “ความสนใจทางการเมืองจะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนกิจกรรมและผลงานของรัฐบาล”

เวอร์บา ไนและคิม (Verba Nie and Kim. 1980 : 38) ได้เห็นพ้องต้องกันว่า “การศึกษาจะมีความสัมพันธ์อย่างมากกับบทบาทของการณรงค์ทางการเมือง แต่จะมีความสัมพันธ์น้อยมากกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง”

จากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กล่าวข้างต้นแล้วนี้ สามารถสรุปได้ว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย (James David Barber. 1972 : 27) คือ

1. แรงจูงใจ เป็นสิ่งที่ชักจูงให้บุคคลสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่น ความต้องการปรับปรุงงานท้องถิ่น ความต้องการชื่อเสียง ความสำนึกของกลุ่ม เป็นต้น
2. โอกาส คือ มีเวลาเหมาะสมมีความพร้อมที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรม
3. ทรัพยากร คือ ปัจจัยสนับสนุนให้สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ เช่น มีความเฉลียวฉลาด มีการศึกษา มีทักษะและทุนทรัพย์

นอกจากนี้ค่านิยมของคนในสังคม ก็มีความสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันด้วย ซึ่งอาจมีผลมาจากบทบาทของสื่อมวลชนที่จะกระตุ้นประชาชนให้เกิดความรู้สึกร่วมด้วย (James David Barber. 1972 : 40-42)

จึงสรุปได้ว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นหลักการที่ขาดเสียมิได้ของระบบประชาธิปไตย โดยประชาชนเพื่อประชาชน ซึ่งผู้ปกครองต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน (James David Barber. 1972 : 27)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อหาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ปรากฏในเอกสาร และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนนั้น ถือได้ว่า เป็นแนวคิดสำคัญของการสร้างทฤษฎีแบบอนุมาน (deductive) ที่ให้ความสำคัญกับทฤษฎี แนวคิด ประสบการณ์ และองค์ความรู้เดิมที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงจริง ๆ นั้นมีน้อยมาก งานวิจัยเกือบทั้งหมดที่นักวิจัยสนใจศึกษาในอดีตจะเป็นเรื่องของกรมการเมืองที่จะระบุไปเลยว่าอยู่ในกลุ่มใด เช่น ช่วงอายุ ประเภทของบุคคลที่ทำการวิจัย เป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้จึงมักจะเป็นเรื่องที่มีลักษณะใกล้เคียง ติความเทียบเคียง โดยเหตุและผลว่าตัวแปรเหล่านั้นน่าจะมีความเกี่ยวข้อง และน่าที่จะนำมาศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และผลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 2 ปัจจัย จำนวน 13 ตัวแปร ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพการเลือกตั้ง

การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการเมือง การบริหารงานเลือกตั้งที่จะดึงดูดใจให้ประชาชนมาเลือกตั้งหรือไม่ ถ้าประชาชนมีความสนใจและเข้าใจ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามไปด้วย ประกอบด้วย 9 ตัวแปร ดังนี้

1.1 การเป็นสมาชิกองค์กรทางการเมือง ในการศึกษาของ ไพศาล เชาวนะ (2543 : 73) ที่ศึกษาเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น กรณีองค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนกลุ่มคนที่เคยมีตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ จะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยมีตำแหน่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Lester W. Milbrath (1968 : 125) ที่กล่าวว่า การเป็นสมาชิกองค์กร กลุ่มจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกองค์กรหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใด ๆ และสอดคล้องกับ รุจน์จาตักษณฺ์รายา คณานุรักษ์ (2552 : 29-30) ในการศึกษา การสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่นในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการศึกษาพบว่า นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาจากการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นของพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคเก่าแก่ มีการจัดตั้งมานาน และมีความชัดเจนทางการเมือง

นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพรรคพวก มีบริวาร เป็นตัวแทนของประชาชนเมื่อประชาชนเดือดร้อน ในด้านเครือข่าย และความสัมพันธ์นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเครือข่ายความสัมพันธ์ในลักษณะทายาททางการเมือง เครือญาติหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพรรคประชาธิปัตย์ ประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงมีความผูกพันอยู่กับพรรคประชาธิปัตย์มาทุกยุคทุกสมัย บุคคลที่จะเป็นนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องเป็นตัวแทนพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งจะหมายถึงการเป็นตัวแทนประชาชนด้วย (พรรคเล็อกคน ประชาชนเล็อกพรรค) นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีเมื่อย้ายออกจากพรรคประชาธิปัตย์ไปอยู่พรรคอื่นจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง แต่พอย้ายกลับมาอยู่ที่พรรคก็จะได้รับการเลือกตั้งเช่นเดิม พรรคประชาธิปัตย์ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือจากประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีหรืออาจกล่าวได้ว่าประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความผูกพันกับนักการเมืองท้องถิ่นผ่านทางพรรคมากกว่าตัวบุคคลพรรคประชาธิปัตย์จึงครองที่นั่งของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมาตลอดระยะเวลายาวนานหลายยุคหลายสมัย ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การเป็นสมาชิกองค์การ เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

1.2 การช่วยโฆษณาหาเสียง การที่บุคคลได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำให้มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่น การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนการเลือกตั้ง ในการศึกษาของ ภาคภูมิ ฤกษ์เมธ (2552 : 21) ได้กล่าวถึง กลวิธีในการหาเสียง คือ ใช้บัตรแนะนำตัว แผ่นพับ ใบปลิว การโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยใช้รถขยายเสียง การปราศรัย สาเหตุที่ทำให้ได้รับเลือกตั้งจากการเข้าถึงประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ความจริงใจ ความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ รวมถึงบุคลิกลักษณะที่อ่อนน้อม ถ่อมตนไม่ก้าวร้าว ประกอบกับมีความพร้อมทางครอบครัว ทางเศรษฐกิจ ทางการศึกษา และหากเป็นนักการเมืองอาชีพ ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนก็เป็นสิ่งสนับสนุนทำให้ได้รับการเลือกตั้ง สำหรับกรณีสมาชิกวุฒิสภามีความสำเร็จทางวิชาชีพ และเป็นที่ยอมรับจากภายนอก ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาที่คืออย่างไรก็ตามหากสามารถสร้างเครือข่ายให้เกิดการยอมรับและศรัทธาจากประชาชนในระยะสั้นได้ก็จะสามารถประสบความสำเร็จ ได้รับเลือกตั้ง และด้วยโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าทำให้ประชาชนชาวตากยึดถือตัวบุคคล ดังนั้นไม่ว่านโยบายพรรคจะดีเพียงใดก็จะไม่ใช่ปัจจัยหลักในการได้รับการเลือกตั้ง และสอดคล้องกับ วีระ เลิศสมพร (2552 : 23) ในการศึกษา การสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า วิธีการและกลวิธี

การหาเสียงในการเลือกตั้งของนักการเมืองถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีส่วนช่วยให้ได้รับการเลือกตั้ง มีหลายรูปแบบยกตัวอย่างเช่น การใช้ศาลาวัดเป็นกองบัญชาการในการหาเสียง การเคาะประตูบ้าน การหาเสียงแบบสุภาพ ไม่โจมตีคู่แข่ง การหาเสียงที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน การพยายามพูดจาภาษาเดียวกันกับชาวบ้าน การปราศรัยที่เน้นใช้หลักเหตุผลและความมีหลักการเป็นสำคัญ การให้ความสำคัญกับรูปแบบการนำเสนอภาพลักษณ์ของตนเอง เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงกำหนดให้แรงจูงใจในการช่วยโฆษณาหาเสียง เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

1.3 การเข้าร่วมฟังการปราศรัยหาเสียง สำหรับคนที่มีความสนใจหรือมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็มีความสนใจเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของ Geoffrey K. Robert (1971 : 145) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้งการลงคะแนนเสียง เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมรับฟังอภิปรายทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกของกิจกรรมทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดให้แรงจูงใจในการเข้าร่วมฟังการปราศรัยหาเสียงเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

1.4 การพูดคุยเรื่องการเมือง ในการศึกษาของ ไพศาล เชาวนะ (2543 : 83) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนผู้ที่ไม่เคยพบปะพูดคุยเรื่องการเมืองจะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่ากลุ่มที่เคยพบปะพูดคุยเรื่องการเมืองสอดคล้องกับแนวคิดของ Hugo F. Roding (1977 : 140) ที่กล่าวว่า กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมถึง การพูดคุยถกเถียงปัญหาในทางการเมือง ซึ่งจำเป็นเสมอไปไม่ว่าจะต้องอยู่ในรูปของการใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การพูดคุยเรื่องการเมือง เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

1.5 ความศรัทธาในตัวนักการเมือง การที่บุคคลใดมีความชอบพอหรือศรัทธาในผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่จะเป็นผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บริหาร มีผลต่อความสนใจในการเข้าร่วมทางการเมืองมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ ณรงค์ สีนสวัสดิ์ (2539 : 123) ที่กล่าวว่า บุคคลที่สนใจการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีความศรัทธาในกระบวนการทาง

การเมืองและตัวนักการเมือง ทำให้มีความสนใจทางการเมืองมาก ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความศรัทธาในตัวนักการเมืองเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

1.6 ด้านความเลื่อมใสในพรรคการเมือง สำหรับผู้ที่มีความสนใจชอบหรือศรัทธาในพรรคการเมืองที่ตนเองชอบ จะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าคนที่ทั่วไปที่ไม่ยึดติดในพรรคการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของ Lester W. Milbrath (1968 : 118) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีความเลื่อมใสต่อพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ มีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง นอกจากนี้ผู้ที่มีความเลื่อมใสในพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ มีแนวโน้มที่จะมีความสนใจทางการเมืองมากขึ้นด้วย ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความเลื่อมใสในพรรคการเมืองเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

1.7 ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง ในการศึกษาของไพศาล เชาวนะ (2543 : 84) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนในกลุ่มที่ไม่เคยเสนอแนะความต้องการต่อส่วนราชการจะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่ากลุ่มที่เคยเสนอแนะความต้องการต่อส่วนราชการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Angus Campbell, P.E. Converse, W.E. Miller and D.L. Stokes (1964 : 119) ที่กล่าวว่า บุคคลเชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ เป็นคนที่มีประสิทธิภาพในทางการเมือง (Political efficacy) เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

ความสนใจในการเข้าร่วมทางการเมืองของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ตามสภาพแวดล้อมทางการเมือง การที่คนมีความสนใจสิ่งแวดล้อมทางการเมืองมากเท่าใด ก็จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีความสนใจทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ดังนี้

2.1 บทบาทของผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ที่มีฐานะในชุมชน หรือผู้ที่มีอิทธิพลในกลุ่ม อาจจะมีบทบาทสำคัญต่อการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Lester W. Milbrath (1968 : 125) ที่กล่าวว่าอิทธิพลของกลุ่ม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในสังคม เนื่องจากจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม ซึ่งได้มีการถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อ และทัศนคติที่คล้ายคลึงกันให้แก่

สมาชิกภายในกลุ่ม ผู้วิจัยจึงกำหนดให้บทบาทของผู้นำชุมชนเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

2.2 อิทธิพลของหวัะแนนหรือผู้มีบุญคุณ การเข้าร่วมทางการเมืองบางครั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจเป็นผู้มีบุญคุณต้องอาศัยพึ่งพากัน อาจมีบทบาทสำคัญต่อการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถที่จะโน้มน้าวใจให้มีผลต่อการเลือกตั้งของบุคคล ๆ นั้นได้เช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Dall, Robert A (1957 : 201) ที่กล่าวว่า อำนาจมีความสามารถในการที่จะเปลี่ยนความน่าจะเป็นที่เกิดขึ้น คือ ผู้ที่สามารถจูงใจหรือทำให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ตนปรารถนา รวมถึงความรู้สึกทัศนคติและความเชื่อ เช่น อิทธิพลกำหนดยุทธวิธีในการหาเสียง มีการใช้เงินซื้อเสียง เป็นการเข้าไปกำหนดบทบาทพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้อิทธิพลผู้มีบุญคุณหรือหวัะแนน เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

2.3 อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน การเข้าร่วมทางการเมือง ภายในชุมชนอาจมีการนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับบุคคลที่นำสิ่งของมาให้ไม่ว่าด้วยสิ่งใดก็มีผลต่ออิทธิพลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งได้

2.4 การสัญญาว่าจะทำประโยชน์ให้กับชุมชน การที่บุคคลจะลงคะแนนเสียงให้กับสมัครรับเลือกตั้งนั้น อาจจะมีการสัญญาอย่างหนึ่งอย่างใดให้กับชุมชนหรือบุคคลที่จะไปใช้สิทธิให้ลงคะแนนให้ มีส่วนทำให้เกิดแรงจูงใจในความสนใจทางการเมืองมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ James David Barber (1972 : 27) ที่กล่าวว่า เมื่อมีการเลือกตั้ง อาจจะมีบุคคลที่สมัครรับเลือกตั้งได้สัญญาว่าจะทำประโยชน์ให้กับชุมชน ไม่ว่าด้วยเรื่องอะไร เช่น ความต้องการปรับปรุงงานท้องถิ่น จนทำให้มีอิทธิพลต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้สิ่งของแลกเปลี่ยน เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

2.5 ความสะดวกในการเดินทาง ในการเข้าร่วมทางการเมือง การเดินทางในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เรื่องความสะดวกในการเดินทางไม่ว่าจะเป็นในเรื่องหน่วยเลือกตั้งใกล้-ไกล มีความสะดวกในการเดินทางแค่ไหน จะมีอิทธิพลต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งได้เช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Lester W. Milbrath (1968 : 125) ที่กล่าวว่า การบริหารงานเลือกตั้งที่สะดึงดูใจให้ประชาชนมาเลือกตั้งหรือไม่ เช่น การกำหนดหน่วยเลือกตั้งว่าอำนวยความสะดวกอย่างไรต่อประชาชน การประชาสัมพันธ์ที่ชี้ให้เห็นคุณค่าของการเลือกตั้ง การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความสะดวกในการเดินทาง

ออกไปใช้สิทธิ เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

2.6 การติดตามข่าวสารทางการเมือง ในการศึกษาของ ไพศาล เขาวนะ (2543 : 75-79) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนในกลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ เป็นประจำจะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทั้งทางการเมือง และการบริหารมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2541 : 373-374) ที่กล่าวว่า การสื่อสารช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคล การสื่อสารทางการเมืองก็เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองเช่นกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลในทางบวก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ถวิลวดี บุรีกุล (2546) การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการวิจัย ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ คือประมาณ 63% ยอมรับว่าการประท้วงเป็นวิธีการที่ดีที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ประชาชนเห็นด้วยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยที่เห็นว่าการอภิปรายในสภาทำให้การพิจารณาอนุมัติกฎหมายเป็นไปด้วยความรอบคอบรัดกุม ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้โดยการชุมนุมหรือประท้วง แต่เรื่องการกระจายอำนาจนั้นประชาชนยังไม่เข้าใจหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ประชาชนจึงต้องการให้นายกรัฐมนตรีและหรือรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ต้องการให้กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจนั่นเอง ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้งช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ได้แก่ การเข้าชื่อเสนอกฎหมายทั้งกฎหมายระดับท้องถิ่นและกฎหมายระดับชาติ ประชาชนใช้สิทธิดังกล่าว น้อยมาก กล่าวคือ เคยใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายเพียงร้อยละ 9.5 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนไม่ทราบว่า มีสิทธิดังกล่าว คือทราบว่า มีสิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติที่บังคับใช้ในท้องถิ่นเพียงร้อยละ 28.3 และทราบว่า มีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย

เพียงร้อยละ 38.2 การเข้าซื้อร้องขอให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ประชาชนใช้สิทธิดังกล่าวไม่น้อยมากกว่าคือ เคยใช้สิทธิเข้าซื้อร้องขอให้ถอดถอนเพียงร้อยละ 6.3 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชน ไม่ทราบว่า มีสิทธิดังกล่าว คือทราบว่า มีสิทธิเข้าซื้อร้องขอให้ถอดถอนนักการเมือง ร้อยละ 48.6 และทราบว่า มีสิทธิเข้าซื้อร้องขอให้ถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น 47.4 จากการรวมคะแนนการสำรวจเรื่อง การมีส่วนร่วมซึ่งเป็นผลจากการดำเนินกิจกรรมและความถี่กิจกรรม และนำคะแนนมาจัดกลุ่มของการมีส่วนร่วมและแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 61.2 มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสนใจและมีส่วนร่วมน้อยหรือระดับผู้ดู ร้อยละ 50.4 มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสนใจและมีส่วนร่วมปานกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม ร้อยละ 47.3 และมีเพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสนใจและมีส่วนร่วมมาก

มลินี สมภพเจริญ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย เรื่อง อินเทอร์เน็ตและสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า มีนักศึกษาเพียงร้อยละ 11.5 ที่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง อีกทั้งกลุ่มนี้ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อระบบการเมืองไทย อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้ยังได้เสนอเพิ่มว่า ปัจจัยด้านอายุ การติดตามข่าวสารทางการเมืองทางอินเทอร์เน็ต การมีปฏิสัมพันธ์การตอบโต้ไปทันทีทางอินเทอร์เน็ต และความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้จำนวนวารัฐศาสตร์ที่ลงทะเบียนเรียน จากการติดตามข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ได้ส่งผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า (2550) การศึกษาวิจัย เรื่อง 1 ทศวรรษแห่งการปฏิรูปทางการเมือง ผลงาน ปัญหา อุปสรรค ผลการวิจัย ได้พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนในประเด็นการมีส่วนร่วมขององค์กรอิสระ ตามรัฐธรรมนูญ มีค่าเฉลี่ย 2.52 ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์กรฯ ในประเด็นการมีส่วนร่วมแล้วนั้นพบว่า องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในประเด็นการมีส่วนร่วมมากที่สุดอันดับที่ 1 ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 อันดับที 2 มี 2 องค์กร ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาและศาลปกครอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ในส่วนขององค์กรอิสระฯ ที่ได้รับความพึงพอใจในประเด็นการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 เนื่องด้วยกลุ่มตัวอย่างค่านิ่งว่าองค์กรใดเปิดให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการยื่นเรื่องร้องเรียนและการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อการกระทำ ความผิดของข้าราชการและนักการเมืองเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงมองว่าองค์กรอิสระฯ อื่นๆ เช่น ศาลยุติธรรม

ศาลรัฐธรรมนูญ และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ไม่เปิดโอกาสหรือไม่ มีช่องทางให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินงาน เนื่องด้วยองค์อิสระฯ ดังกล่าว เป็นหน่วยงานเฉพาะซึ่งไม่สามารถเปิดให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึง ให้ความสำคัญกับองค์กรอย่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งประชาชนสามารถยื่น เรื่องร้องเรียนโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการของศาลที่มีขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่า นั้นเอง

Kalaya Yotcamlue (2554 : บทคัดย่อ) การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณี นักศึกษาภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการแสดงความคิดเห็นและด้านการ ประเมินผล ตามลำดับ 2) นักศึกษาชายและหญิงมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านข้อมูลข่าวสารและด้านการประเมินผล 3) นักศึกษา อายุ 18-20 ปี และอายุ 20 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 4) นักศึกษาที่เรียนระบบปกติและระบบ พิเศษมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 คือด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล 5) แนวทางส่งเสริมการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย คือ มหาวิทยาลัยควรมีสื่อที่ทันสมัยเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร นำเสนอทางวิทยุและไปสเตอร์ ควร นำเสนอข่าวสารทางการเมืองในมหาวิทยาลัยและมีการประเมินผลทางการเมืองตามความเป็น จริง

เกรียงศักดิ์ โชติจรุงเกียรติ์ และคณะ (2554 : บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจการรับรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร พบว่า ประชาชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนี้ โดยส่วนมากเป็นกลุ่มตัวแปร ดังนี้ ผู้ที่ อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล สุขาภิบาล นักเรียน นักศึกษา ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ผู้รับจ้างภาค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม และผู้ไม่มีรายได้ รวมถึงกลุ่มมีรายได้อต่อเดือน 5,000-9,999 บาท 2) ทักษะคิด ความคิดเห็นต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และพรรคการเมือง หน้าที่บทบาท ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับปัญหาสังคม

ถ้าจะแก้ปัญหาคอร์ปชั่น ประชาชนอยากให้แก้ปัญหา โดยวิธีการ ออกกฎหมายเพิ่มโทษคนทำผิดให้มากขึ้น ซึ่งประชาชนคิดว่าแหล่งที่มาของเงินที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้หาเสียง มาจากนายทุนให้เงินสนับสนุนพรรค แล้วพรรคให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะเป็นคนดีมีผลงาน มีกิริยาท่าทางเรียบร้อย นอบน้อม ถ่อมตน และรับฟังปัญหาชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นมาประมวลผลเข้าด้วยกัน และได้ทำการสรุปผลออกได้เป็น 2 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสภาพการเลือกตั้ง และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง เป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็น โครงสร้างความสัมพันธ์ ดังแสดงในแผนภาพ ที่ 5

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 5 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย